

ČASOPIS MĚSTSKÝCH DIVADEL PRAŽSKÝCH

MODERNÍ DIVADLO

LISTOPAD—PROSINEC 2019
2. ČÍSLO

ARTHUR MILLER

SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍCÍHO

ŠIMON OLIVĚTÍN
A OSEL NA NĚJ FUNĚL
(VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)

LENKA VAGNEROVÁ
& COMPANY
PANOPTIKUM

DIVADLA
A REVOLUCE 1989

VÁNOCE

V MĚSTSKÝCH
DIVADLECH
PRAŽSKÝCH

VÁNOČNÍ FESTIVAL

VÍKEND PLNÝ VÁNOČNÍ ATMOSFÉRY, POHÁDEK,
CUKROVÍ A DÍLNIČEK
14. — 15. PROSINCE V KOMEDII

PROGRAM

14. 12.

11. 00 Jakub Folvarčný **JAK ŠEL JEŽÍŠEK
DO SVĚTA** (*Ústav úžasu*)

15. 00 Justin Svoboda **OVEČKA BETLÉMSKÁ**
(*Damúza*)

17. 00 Tomáš Běhal a Tomáš Podrazil
UKRADENÉ VÁNOCE (*Toy Machine*)

19. 30 **PÍSNĚ, ŠANSONY A DALŠÍ HARAMPÁDÍ –
KONCERT ONDŘEJE RUMLA**

15. 12.

14. 00 Dora Bouzková a Bára Čechová
NEDOPEČENÝ KOLÁČEK
(*Loutky bez hranic*)

16. 00 David Wood **O PERNÍČKOVI**
(*Horácké divadlo Jihlava*)

DÍLNY

DOPIS JEŽÍŠKOVI, CUKRÁŘSKÁ DÍLNA
A VÝROBA OZDOB NA STROMEČEK

Šimon Olivětín

A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)

NOVÁ VÁNOČNÍ INSCENACE PRO CELOU
RODINU V REŽII MICHAELY HOMOLOVÉ

OD 23. LISTOPADU V DIVADLE KOMEDIE

Marie von Ebner-Eschenbach

ŠTĚDRÝ VEČER SLEČNY ZUZANKY

VÁNOČNÍ LITERÁRNÍ MATINÉ SE ZDENO
HADRBOLCOVOU

1., 7. A 13. PROSINCE NA MALÉ SCÉNĚ ABC

ÚVODNÍK

3

OSLAVME

Smršť čtyř podzimních premiér v Městských divadlech pražských se přehnal a listí ze stromů opadlo. Budou Vánoce. Haleluja.

Ale ještě než budou, oslavíme Listopad. Třicet let svobody a demokracie, režimu, který respektuje lidská práva a lidskou důstojnost a jenž nás vytrhl z medvědí náruče velkého slovanského bratra. Třicet let svobody slova, třicet let bez cenzury! Sametová revoluce byla historická událost tak jedinečná, že nám ji ještě dekádu, snad i dvě, záviděl celý západní svět. Díky ní a Václavu Havlovi, který si ji možná nějak tajně načrtnul, jsme se zase ocitli na mapě světa. Doufejme, že na ní zůstaneme.

Přesto. Výročí často navodí pocity ambivalence. V době vítězství marketingu se oslavy snadno přepálí, přemnoží se událostmi a eventy, každý, kdo něco zmůže, se na ně nalepí svými nápady a názory, veřejný prostor se zahluší. Na Václaváku se odehraje megakoncert, veřejnoprávní televize a rozhlas si přihřejí svou polívčičku a tak dále, všichni to známe... Až si nakonec našinec začne přát, aby už konečně nebylo co slavit. Navíc je po bitvě každý generál, zvláště po té třicetileté.

Pro někoho už bylo líp, pro někoho teprve bude a teď je to pro mnohé prostě nejhorší. Chyba, jediný čas, který máme, je právě a jedině teď. Nepřijde Mesiáš, ani jiný vykupitel a nikdy jeden belzebub, ten s tou psí hlavou, nemůže za všechno zlo a svinstva světa. Jeden mnich z indického ašramu se podíval nad tím, jak my křesťané

potřebujeme spasitele, aby to za nás všechno udělal. „A co děláte vy, co pak zbude na vás?“ ptal se.

Takže oslavme a pak se vydejme normálně žít. Tedy dělat, co každý má. Privátně i občansky. Nelhat a nekrást. Neškodit a nebát se. Je to vlastně velmi jednoduché. Před třiceti lety nám připadlo, že svoboda vyřeší všechno, ale zkušenost nás vyvedla z obludné naivity a iluzí. Ukázalo se, že pro některé je svoboda příliš namáhavá. Děsí, protože nutí k rozhodování a k myšlení. Anebo svádí – na výběr je příliš možností, a co není zakázáno, je povoleno (a navíc na prodej). Jaká to vábníčka. Před třiceti lety jsme ani netušili, jak obrovský chřtán před námi rozevře kyberprostor a jak se v něm budeme topit. A nikde žádný kompas, s navigací se dokážeme ztratit i na Vysočině. S kým, pro koho, nebo proti komu vlastně jdeme? Čemu pomáháme?

Havel končí svou *Žebráckou operu* větou, že kdo neví, že slouží, ten slouží vždycky nejlíp. A právě v tom, komu a čemu se slouží, je jádro pudla. Protože čas sluhů je vždycky ten nejhorší.

Šťastné a veselé!

KRISTINA ŽANTOVSKÁ

autorka je dramaturgyně Městských divadel pražských

A VYDEJME SE ŽÍT

MODERNÍ DIVADLO Časopis Městských divadel pražských.
Ředitel Daniel Pfišl. Umělecký šéf Michal Dočekal. Šéfredaktorka Lenka Dombrovská. Korektury Tereza Kochová.
Grafika Riana Štáhlavská. Zřizovatel Magistrát hlavního města Prahy. Registrováno MK ČR pod číslem E 16755.
Zdarma k dostání v divadlech ABC, Komédie a Rokoko, elektronická verze na www.mestskadivadlaprazska.cz.
ISSN 2571-1423. Náklad 25 000 výtisků. Tisk: Mafra. Dvouvěsíčník. Číslo 2, ročník 14. Datum uzávěrky 14. 10. 2019.
Vychází 26. 10. 2019. Na titulní straně Martin Donutil a Viktor Dvořák, foto Patrik Borecký. Třetí číslo vychází 4. 1. 2020.

HLAVNÍ PARTNER

OSTATNÍ PARTNEŘI

ZŘIZOVATEL

FOTO: PATRIK BORECKÝ

Martin Donutil

MIROSLAV A MARTIN DONUTILOVÉ NEJLEPŠÍ CESTA JE

V PROSINCI 2019 BUDE MÍT V DIVADLE ABC PREMIÉRU INSCENACE PODLE SLAVNÉHO DRAMATU ARTHURA MILLERA *SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍCÍHO*. DO HLAVNÍCH ROLÍ MANŽELSKÉHO PÁRU OBSADIL REŽISÉR MICHAL DOČEKAL MIROSLAVA DONUTILA A ZUZANU KRONEROVOU. JEDNOHO Z JEJICH SYNŮ BUDE HRÁT I ČLEN SOUBORU MĚSTSKÝCH DIVADEL PRAŽSKÝCH MARTIN DONUTIL. ZEPTALA JSEM SE OTCE MIROSLAVA (*1951) A SYNA MARTINA (*1991), JAK SE NA TOTO ZKOUŠENÍ TĚŠÍ.

Millerovo drama *Smrt obchodního cestujícího* je výjimečné i tím, že hlavní postavou je obyčejný a navíc neúspěšný člověk – obchodní cestující Willy Loman. Ve své době tím hra dokonce působila kontroverzně. Liší se příprava na takovou roli od rolí velkých nebo známých osobností, ve kterých se na jevištích objevuje častěji? **Miroslav Donutil:** Role Willyho Lomana se na českých jevištích neobjevovala málo, mám pocit, že byly doby, kdy se inscenování této Millerovy hry divadla naopak velmi věnovala. S režisérem Michalem Dočkalem jsme se shodli, že pro nás ta vhodná doba nastává právě teď. Ale herecká příprava je pro mě stejná jako na jakoukoli jinou velkou roli. A tou Willy Loman bezpochyby je.

Roli jednoho ze synů v inscenaci *Smrt obchodního cestujícího* bude hrát tvůj syn Martin. Jak se tě toto drama dotýká jako otce? Snažíš se tuhle okolnost do své postavy zahrnout, nebo se tomu naopak spíše bráníš? **Miroslav Donutil:** Mne se naštěstí jako skutečného otce nedotýká to, co se mne jako otce dotýká v tomto dramatu. Protože tam jde o velký střet dvou odlišných světů, dvou odlišných pohledů na život. V našem skutečném světě to je zaplat' pánbůh úplně opačně. Nemohu tvrdit, že bych byl někdy nespokojen s prací či životem svého syna nebo že bych na něj nebyl pyšný.

Martine, není to poprvé, kdy se na jevišti objevuješ společně s otcem. Lze tuhle okolnost nevnímat, nebo s ní naopak záměrně nějak pracuješ?

Martin Donutil: Já jsem se s tátou potkal už ve *Sluhovi dvou pánů*, ale poprvé pořádně až při inscenaci *Amadeus* v Divadle Husa na provázku. Myslím, že jsme si jako kolegové sedli, že se nám spolu hraje hezky. Upřímně, v tu chvíli moc neřeším, jestli je to táta nebo kolega. Důležité je, že je s ním vždycky příjemná práce, na kterou se těším.

A v tomto konkrétním dramatu, ve vyhoceném vztahu otce a synů, plném rozporů, lží a dávných tajemství, dá se úplně zapomenout, že svého hereckého kolegu tak důvěrně znáš?

Martin Donutil: Na to musíš zapomenout, aby to působilo uvěřitelně. Musíš být postavou na jevišti a nemůžeš řešit osobní rovinu.

V čem je pro tebe role Willyho Lomana nejtěžší a v čem se s ním naopak setkáváš?

Miroslav Donutil: Myslím, že bude těžká už jen proto, že je to role světového formátu. Ale na každé roli je nejtěžší naučit se s ní žít, naučit se ji pochopit. Musím se naučit zacházet s tím, jak Willy Loman myslí i jak myslí jeho okolí a jakým způsobem se to promítá do jejich životů. Čekám, že to bude velká a náročná práce, ale já se na něj těším, protože s Michalem Dočkalem jsme si

vždycky rozuměli, a nepochybuji, že tomu tak bude i teď.

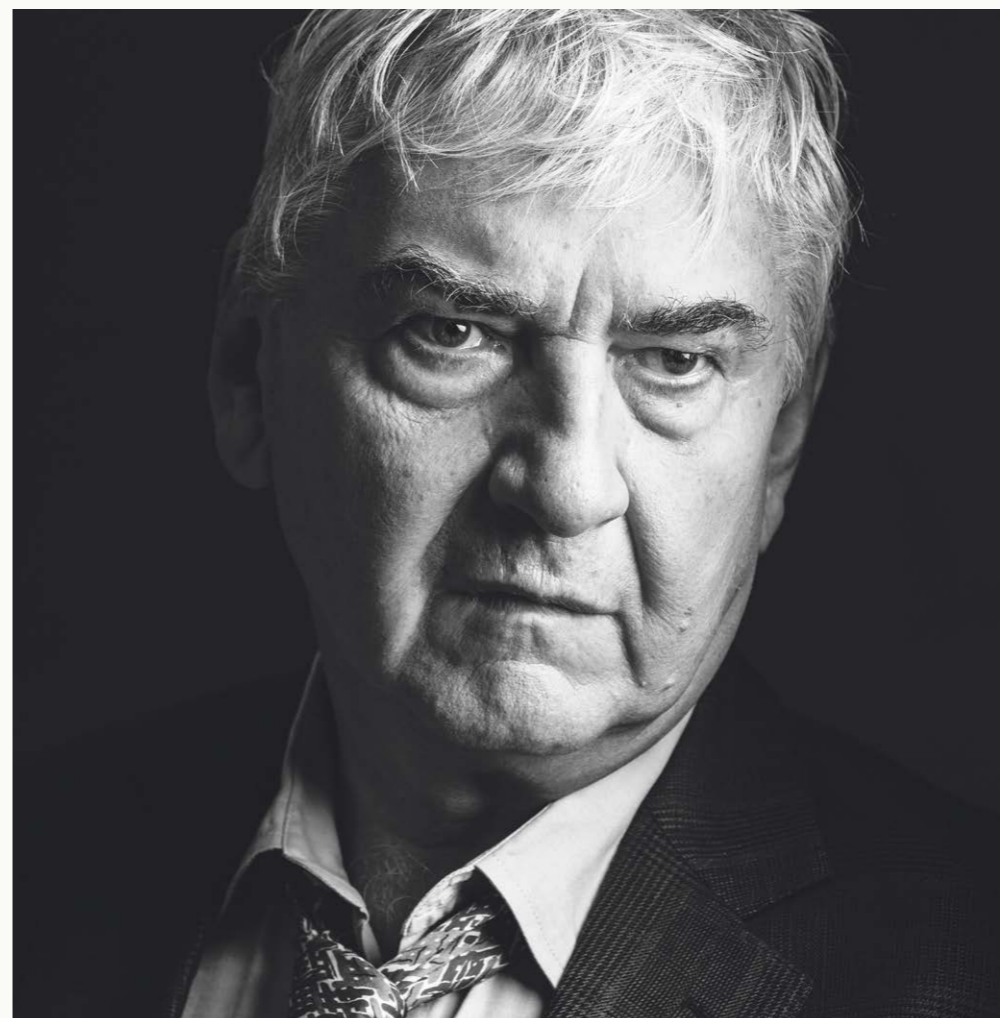
V čem spatřuješ největší tragédii obchodního cestujícího?

Miroslav Donutil: Patrně ve stáří, kdybych to měl říct stručně. Ten člověk už končí svůj život, který do určitého věku a určitým způsobem byl atraktivní. Ale fatální nedorozumění, ve kterém se nyní otec, matka a jejich dva synové nacházejí, má velmi hluboký základ. Kdybych měl detailněji mluvit o podstatném zádrhelu postavy, tak bych ale, obávám se, prozradil to, co se mají diváci dozvědět, teprve až na představení přijdou.

Martine, jaké vlastnosti jsou pro tebe u postavy syna Happyho ty nejpodstatnější?

Martin Donutil: Líbí se mi, jak si umí užívat života. Zdá se mi, že to dokáže mnohem lépe než jeho starší bratr Biff, kterého bude hrát Viktor Dvořák, přestože se otec realizoval především ve vztahu k němu a mladší dítě bral spíš jako přívazek. Biffovy úspěchy a následné selhání ale mezi otcem a synem prohloubily konflikt. A otec už asi dospívání svého druhorozeného syna nestihl moc vnímat, protože řešil problémy s tím starším. Všechny mužské postavy v tomto dramatu lžou ostatním i sami sobě, ale Happy je rozhodnutý sám neztroskotat. Takže to, že byl přehlížený, dokázal obrátit alespoň v nějakou výhodu.

FOTO: PATRIK BORECKÝ

Miroslav Donutil – fotografie z vizuálu k inscenaci *Smrt obchodního cestujícího*

Čím může být drama *Smrt obchodního cestujícího* aktuální či přitažlivé pro současné diváky?

Miroslav Donutil: Dnes si asi pod označením obchodní cestující představíme nejružnější šmejdy, kteří se snaží obohatit na úkor ostatních. Naproti tomu například z povídek Oty Pavla, jehož tatínek byl také obchodní cestující, si dovedeme představit, čím vším mohl takový obchodní cestující procházet a že to není jednoduchá práce. Ale musí být poctivá. A já si myslím, že Willy Loman svou práci vykonával poctivě. Pak ale došlo ke zlomu, nejen osobnímu, ale i společenskému. Ten zlom byl zásadní, změnila se situace a vývoj v celé Americe, Willy tomu nedokázal čelit a semlelo ho to. A to je vlastně v přeneseném slova smyslu smrt tohoto obchodního cestujícího.

Martin Donutil: Myslím, že se téma vrací – ne konkrétně jako problematika obchodních cestujících nebo prodejců, ale jako téma nejružnějších profesí, v nichž lidé mohou ztroskotávat. Nedokážou unést neúspěch, lžou sami sobě a především ostatním, když předstírají zásluhy, které neexistují. Pro mě je aktuální téma vyhoření.

Willy Loman celý život toužil po naplnění svého „amerického snu“. To se mu nakonec stává osudným. Toužil jsi někdy po něčem a neměl v tom úspěch?

Miroslav Donutil: Nikdy jsem na rozdíl od Willyho neměl americký sen. Já jsem měl obyčejný sen český a tím snem bylo stát se hercem. Ale nevím, jestli to byl sen v tomto slova smyslu, protože hercem se člověk nestává díky snu ani díky škole, kterou vystuduje, byť to je krásná Janáčkova akademie múzických umění. Hercem se člověk rodí. A když tomu všechny životní okolnosti nahrávají, a jsou to okolnosti často velmi specifické, jako v mém případě pětka z francouzštiny na gymnáziu, a člověk se hercem stane, tak se alespoň z mého pohledu má snažit, aby byl co nejlepší. A aby jeho výsledky byly co nejdokonalejší a nepřesvědčivější. Pokud se to povede, je ten herec šťastný. Pokud se to nepovede, měl by toho nechat. Ale těžko se člověk, který se stal hercem, rozhoduje pro takovou variantu, protože jakmile se jednou do toho povolání, do toho poslání ponoří, nesmírně těžko ho opouští.

Jak se ty, Martine, vyrovnáváš s tím, když se ti nějaký velký sen nesplní. Pokud jsi tedy někdy měl sen, který se ti nesplnil.

Martin Donutil: Nevyrovnávám, já nepřestávám doufat. Myslím, že nejlepší cesta je stále za svým snem jít a nikdy se nevzdat.

A dokážeš si představit sen, za který člověk položí život?

Martin Donutil: Asi jsem ještě moc mladý, abych na to dokázal odpovědět. Myslím, že jsou lidé a vztahy, za které stojí za to položit i život. Ale na druhou stranu, když půjdeš přes mrtvolu nebo obětuješ vlastní život, opravdu se tím může nějaký sen splnit?

SIMONA PETRŮ
autorka je dramaturgyně Městských divadel
pražských

JÍT ZA SVÝM SNEM

Manželé Marilyn Monroe a Arthur Miller v roce 1957

FOTO: AP-WIREPHOTO, WIKIMEDIA COMMONS

ROZPAD

NEJEN AMERICKÝCH SNŮ

Když v roce 1948 Arthur Miller ve svém nově zakoupeném domě v městečku Roxbury v Connecticutu během jediného dne napsal první dějství *Smrti obchodního cestujícího*, měla jedna z nejslavnějších her dvacátého století ještě název: *Uvnitř jeho hlavy*. Ten poukazyval na základní tematický i formální princip hry: hlavní postavou je proud vědomí Willyho Lomana, stárnoucího otce, který celý svůj život obětoval snu o úspěchu. Na dopsání dramatu Miller potřeboval ještě dalších šest týdnů, během nichž se rozhodl prozradit vyústění hry již v samotném novém názvu.

Diváci tak nesledují inscenaci, aby se dozvěděli, jak drama dopadne, ale aby postupně zjišťovali, co hlavní postavu vedlo k tomu, že zvolila dobrovolný odchod ze života. Miller nakombinoval tradiční strukturu tragédie (první dějství obsahuje expozici, kolizi a krizi, druhé peripetii a katastrofu) se snovými scénami, které se odehrávají ve Willyho mysli. V průběhu hry se tyto scény čím dál více vzdalují od reality a mísí se v nich výjevy z minulosti se současností. Zpřítomňování minulosti neprobíhá retrospektivním vyprávěním, ale formou dialogů. Díky použití těchto modernistických prvků Miller působivě zdramatizoval svou tezi, že: „*Nic v životě nepřichází, potom, ale všechno existuje v nás naráz a současně.*“

ZLATÝ VĚK AMERICKÉHO DRAMATU

Podle mnohých je *Smrt obchodního cestujícího* jedna z nejlépe napsaných her 20. století. Jako první hra v historii získala všechna tři nejprestižnější divadelní ocenění: Pulitzerovu cenu za drama, cenu Tony i cenu newyorských kritiků. Sedmdesát let od broadwayské premiéry (10. února 1949) *Smrt obchodního cestujícího* uvádí i divadlo ABC s Miroslavem Donutílem v hlavní roli a nabízí tak možnost nahlédnout na základní text moderního amerického dramatu ze současné perspektivy.

Pro Arthura Millera byla *Smrt obchodního cestujícího* již druhou úspěšnou hrou jeho kariéry. Prospěl se o dva roky dříve s inscenací *Všichni moji synové* (1947), kterou režíroval slavný americký režisér Elia Kazan. Miller získal nejen svou první cenu Tony, ale hra byla následujícího roku zfilmována. Když psal *Smrt obchodního cestujícího*, prožíval Miller neúspěšnější období své dlouholeté kariéry.

Přelom čtyřicátých a padesátých let byl zlatou érou pro celé americké divadlo – nejen díky Millerovým úspěchům, ale i díky hrám jeho soupeřů Tennesseeho Williame a Eugena O'Neilla. Není slavnějších amerických her než *Smrti obchodního cestujícího*, *Tramvaje do stanice Touha* (1947)

a *Cesty dlouhého dne do noci* (napsáno 1941–42, premiéra proběhla až po smrti O'Neilla v roce 1956). „Smrt“, „Touha“ a „Noc“ změnily tvář moderního amerického divadla, které se konečně sebevědomě osamostatnilo od evropských vzorů. Všichni tři „otcové zakladatelé“ ukázali divákům odvrácenou tvář amerického snu v době, kdy ke Spojeným státům vzhlížel celý svět.

LEVICOVÝ INTELEKTUÁL MILLER

Arthur Miller na vlastní kůži zažil, co to znamená přijít rázem o všechno. Jeho otec byl úspěšným podnikatelem v textilním průmyslu, zaměstnával přes 400 lidí, rodina bydlela v krásném domě na Manhattanu, měla vlastního šoféra a o Arthura Millera a jeho sourozence se starala chůva. Po krachu na newyorské burze v roce 1929 rodina přišla ze dne na den o majetek a středoškolák Arthur Miller začal rozvážet pečivo, aby rodině alespoň trochu v nouzi vypomohl. Jelikož chtěl studovat na univerzitě, musel si Miller vydělat brigádami na školné. Na univerzitě studoval žurnalistiku a přispíval do studentských novin. Tehdy napsal i svoji první hru *Žádný viník* (*No Villain*), za kterou vyhrál stipendijní cenu Avery Hopwooda. Povzbuzen úspěchem, Miller změnil zaměření studia na anglický jazyk a literaturu a přihlásil se do kurzu dramatického psaní k známému profesoru Kennethu Rowovi, který se stal jeho celoživotním mentorem a přítelem.

V téže době vstoupil do Ligy amerických spisovatelů, kde se seznámil s mnoha významnými literáty a dramatiky (například i s dramatičkou Lillian Hellmanovou). Členové Ligy byli všichni levicového smýšlení, většina dokonce patřila k Americké komunistické straně. Po dokončení univerzitních studií byla Millerovi nabídnuta prestižní práce scenáristy pro hollywoodské studio 20th Century Fox, kterou však odmítl, a místo toho se v roce 1938 přihlásil do projektu federální vlády, který v rámci Rooseveltova Nového údelu zajišťoval pracovní místa v divadelním odvětví. Americká vláda tento unikátní projekt brzy ukončila kvůli obavě z komunistického vlivu. V té době se už senátor Joseph McCarthy dostal do čela Výboru pro vyšetřování antiamerické činnosti a v neblaze proslulých procesech si komise nechávala předvolat mnohé členy levicové kulturní obce, včetně režiséra Kazana a později i Arthura Millera, kterého k výslechu doprovázela i jeho tehdejší manželka Marilyn Monroe. Miller, na rozdíl od Kazana, odmítl sdělit jakékoli jméno a byl odsouzen k odnětí svobody a pokutě za pohrdání kongresem, rovněž mu byl zabaven pas.

Atmosféra davové hysterie, podezřívání a udávání Millerovi posloužila jako inspirace pro jeho další slavnou hru *Čarodějky ze Salemu* (1953), která zpracovává reálné případy čarodějnických procesů z let 1692–1693. I když v Millerově hře přímé odkazy k mccarthismu nejsou, podobnost je naprosto zřejmá. Tato nejtemnější Millerova hra nejenže získala v roce 1953 další cenu Tony, ale je i jeho celosvětově nejúspěšnější hrou. V roce 1996 se *Čarodějky ze Salemu* dočkaly slavného zfilmování s Millerovým zetěm Danielem

Day-Lewisem a Winouou Ryder. Arthur Miller k filmu napsal scénář, za který byl nominován na Oscara. I když odvolací soud v roce 1958 Millerovo odsouzení zrušil, trauma z křivého obvinění provázelo dramatika celý život. Miller byl velmi politicky aktivní a zasazoval se za propuštění disidentů po celém světě, včetně komunistického Československa.

Vzhledem k sociálně kritickému vyznění *Smrti obchodního cestujícího* bylo možné hru uvést i za železnou oponou. Deset let po americké premiéře se tak dočkala i inscenace v pražském Národním divadle (režie Jaromír Pleskot). Karel Höger se kvůli roli Willyho Lomana dokonce vzdal původně plánovaného Hamleta s odůvodněním, že chce ztvárnit postavu v současném dramatu. Jeho herecký výkon byl natolik přesvědčivý, že někteří diváci prý „nebyli schopni pro pohnutí ani dojít si pro kabát do šatny“. V kontextu dramaturgie padesátých let, které dominoval povinný socialistický realismus, byla Pleskotova inscenace *Smrti obchodního cestujícího* naprosto přelomová i pro nastupující generaci dramatiků, včetně Václava Havla, který označil inscenaci za „*strhující podívanou*“. *Smrt obchodního cestujícího* se Národnímu divadlu podařilo úspěšně vstoupit do „zlatých šedesátých“. Pleskot svou režijní koncepci postavil na interpretaci Millerovy hry jako „*příběhu donkichotského outsidera, malého člověka čelícího velkému světu*“, což je téma natolik univerzální, že lze hru uvádět kdekoli a kdykoli.

PERSPEKTIVA STÁRNOUCÍHO BÍLÉHO MUŽE

Přesto se však z dnešního pohledu ve *Smrti obchodního cestujícího* najdou prvky, které jsou minimálně problematické. První znepokojující otázkou je Millerovo ztvárnění ženských postav. Jelikož je hra vnímána skrze perspektivu stárnoucího bílého muže, ženy jsou viděny klasickým stereotypem – buď jako loajální manželky a matky, nebo povrchní známosti, pouhé atraktivní objekty mužského zájmu. Ve srovnání s komplexními psychologickými portréty hrdinek Tennesseeho Williamse Miller přeci jen zůstává mužem své doby. Centrem zkoumání je selhání otce rodiny a zhroutení jeho pečlivě stavěné obranné zdi vůči vlivu vnějšího světa, ženy jsou postaveny jen do role pozorovatelek a vedlejších postav. Willyho manželka Linda je spořivá žena v domácnosti, jejímž jediným cílem je úspěch jejího manžela a synů. Necitlivost a někdy i vyloženou Willyho hrubost trpně snáší, synům klade na srdce, aby otci vždy vycházeli vstříc. Lindě však patří poslední slova hry, která zdrceně a plačfully pronáší na Willyho pohřbu: „*Jsmo volní*...“ Tato věta v první rovině odkazuje k faktu, že díky penězům od pojišťovny, které rodina obdržela po Willyho smrti, se Lindě konečně podařilo splatit hypotéku na rodinný dům, ale zároveň ji lze možná interpretovat i v obecnější rovině jako Lindino osvobození od Willyho, jeho snů o dokonalém domově, dobře placené práci a společenském úspěchu. Další klíčová ženská postava v Millerově hře je Lindiným protipólem, svůdná femme fatale, které Willy na svých obchodních cestách vozí hedvábné

punčochy. Přesto však nemá ani jméno, je to pouze „Žena“. Mnoho se o ní nedozvíme, stejně jako o dívkách, které Willyho synové sbalí v restauraci. *Smrt obchodního cestujícího* je tedy sice hrou rodinnou, zkoumá ale především mužský svět.

Miller se primárně zabývá ústředním tématem celé americké literatury, tj. rozpadem amerického snu a tragickým rozporem mezi tímto snem a drsnou realitou. A realita *Světa obchodního cestujícího* je v Millerových očích nemilosrdná: „*Měl jsem náboženství bez bohů, ale se silami bohům podobnými. Se silami hospodářských krizí a politických nevyhnutelností, které rozbíjejí, trhají, rozleptávají a poznamenávají všechno a každého, na koho mi padl zrak.*“ Willyho neschopnost a neochota přiznat si vlastní nedokonalost je důvodem, proč se mu život hrouť pod rukama. Není schopen spokojit se s tím, co má, touží po veřejném i soukromém uznání a naplnění amerického ideálu. Když neuspěje on, sní alespoň o úspěchu svých dětí. I když se v závěru hry Willyho starší syn Biff vzbouří proti životu v permanentní lži a konfrontuje otce s nepříjemnou skutečností, Willy není schopen drsnou realitu přijmout a volí raději sebevraždu jako finální obět pro svou rodinu. Katarzi však Miller divákům nenabízí, naopak hoče ironicky zakončuje hru scénou, v níž Willyho mladší syn Happy na pohřbu pateticky slibuje, že otec nezemřel nadarmo, protože on v životě uspěje. Marná honba za americkým snem v rozpadajícím se světě tak bude pokračovat, se všemi tragickými důsledky.

HANA PAVELKOVÁ
autorka je anglistka a překladatelka, v současnosti působí na Masarykově ústavu vyšších studií ČVUT

ARTHUR MILLER SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍCÍHO

REŽIE	MICHAL DOČEKAL
DRAMATURGIE	SIMONA PETRŮ
SCÉNA	DAVID MAREK
KOSTÝMY	ZUZANA KREJZKOVÁ
HUDBA	IVAN ACHER
SVĚTELNÝ DESIGN	JAN BENEŠ
PROJEKCE	FRANTIŠEK PECHÁČEK
HRAJÍ	MIROSLAV DONUTIL, ZUZANA KRONEROVÁ, VIKTOR DVOŘÁK, MARTIN DONUTIL, ALEŠ BÍLÍK, EVELLYN PACOLÁKOVÁ, JIŘÍ ŠTRÉBL, MILAN KAČMARČÍK, MICHAEL VYKUS, KRYŠTOF KRHOVJÁK, SÁRA AFFAŠOVÁ, TEREZA SLÁMOVÁ
PREMIÉRA	14. 12. 2019 V DIVADLE ABC
REPRÍZY	16. A 27. 12. 2019 V DIVADLE ABC

LENKA VAGNEROVÁ & COMPANY
PANOPTIKUM

CHOREOGRAFIE A REŽIE LENKA VAGNEROVÁ
 HUDBA IVAN ACHER
 SCÉNOGRAFIE A KOSTÝMY JAKUB KOPECKÝ
 DRAMATURG ILUZÍ JIŘÍ MAREK
 PRODUCENT LENKA VAGNEROVÁ & COMPANY
 ÚČINKUJÍ ANDREA OPAVSKÁ, MONIKA ČÁSTKOVÁ, ZUZANA VESELÁ, MICHAELA KADLČÍKOVÁ, PATRIK ČERMÁK, MICHAL HERIBAN, FILIP MARTINSKÝ
 PREMIÉRA 7. 12. 2019 V DIVADLE KOMEDIE
 REPRÍZA 18. 12. 2019 V DIVADLE KOMEDIE

LIDSKÉ VÝTVORY

Mořská panna Meluzína

POBLÁZNĚNÉ PŘÍRODY

Před atrakcí se shromažďují zvědavci. Na závěsných obrazech na plůtku jsou barvitě vyobrazeny podivné bytosti. Muž kouřící cigáro, které si přidržuje nohama, podivná bytost – napůl žena a napůl zvíře, obryně a lilipután, tlustá paní v dívčích šatičkách na ramínka. Co je skryto uvnitř? Nejsou to snad pouze náhražky z vosku nebo gumy? Za poněkud zašmouranou plentou se skrývají... Hříčky přírody. Příroda se totiž zbláznila, a tak návštěvníci mohou za pár centů spatřit její šílené výtvary.

FREAK SHOW – LIDÉ DEGRADOVÁNÍ NA EXPONÁTY

V oddělených kójičích vidí ty podivnosti. Muž, jen v bederní roušce, je ukrutně potetovaný, z tváře pokryté modrými obrázky mu vystupují malá očka. Hned vedle sedí albín. Diváky napadá, zda je možné, aby živý člověk

měl tak mrtvolně bledou barvu kůže, není to snad dílem líčidel? (Lidskou zrůdu totiž občas stvořil také člověk. Hlavní je přeci obchod.) Tak ošklivou ženu snad nikdo neviděl! Maličká postava v nevkusných šatech je něčím mezi opičkou a lidskou bytostí. Potichu zpívá známou písničku a divačky odvracejí soucítěním. Proud návštěvníků postupuje jako na výstavě – každý exponát je označen tabulkou, kde je vypsáno, kdo to je, jak je stár, odkud pochází, čím je výjimečný. A to už se přehlídka lidských kuriozit chýlí ke konci. Nyní už odvracejí zrak i otrlí muži. Jakýsi chlapík visí za prsní bradavky!

Americká tradice freak shows (obludarií) vychází z naturelu místních lidí. Z touhy prožít ve všedním životě naplněným prací a péčí o početné rodiny silný zážitek, vidět to, co jiní neznají. Zvědavost byla hnacím motorem. Tato představení „bláznů od přírody“ byla ve svém pojetí silně ovlivněna Barnumovým

americkým muzeem otevřeným na newyorské Broadway v roce 1842. V pětipodlažní budově byly proměnné expozice naplněné podivnostmi z mnoha oborů. Od „skutečné“ mořské panny přes živé šelmy, cvičené blechy, panoramata biblických výjevů, modely technických vynálezů až po freaks – lidské výtvary poblázněné přírody. K vidění byli sedmiletý gigantický chlapec Vantile Mack, který vážil 117 kg a kolem stehna měl 97 cm, či švýcarská vousatá dáma Josephina Clofulliaová vyšetřovaná před diváky třemi „lékařskými specialisty“. Největší hvězdou se ovšem stal lilipután Charles Stratton. Miniaturní jedenáctiletý chlapec byl inteligentní, s dramatickým nadáním. Brzo se naučil kostýmním rolím a jako General Tom Thumb (Paleček) měl svou show, se kterou pak cestoval i do Evropy. Barnumovo muzeum bylo kombinací fungujícího marketingu, komunikace s médií, založené na permanentním dodávání senzací a nových „vědeckých objevů“. Kombinací panoptika, freak show, cirkusových a divadelních představení dosáhl před více než 170 lety modelu zábavy s mnoha performativními prvky.

LIDSKÉ KURIOZITY A JEJICH UMĚLECKÁ ČÍSLA

„Lidské zvláštnosti“ 19. a počátku 20. století měly mnohdy samostatná představení, která jim přinášela pozornost, úspěch a často i zabezpečené živobytí. Lionel, chlapec se lví tvář, pocházel z Polska a stal se jednou z významných atrakcí. Stefan Bibrowski (1890–1932) měl souměrné tělo porostlé dlouhými světlými vlasy, které mu vyrůstaly i z obličeje, měl je upraveny tak, že jeho tvář připomínala lví hlavu. Už ve čtyřech letech se ho ujal německý impresárió Sedlmayer. Vystupoval pak v cirkuse Barnum and Bailey a také ve varietních programech a samostatných pořadech v USA. Stefan byl pohybově nadaný, před diváky předváděl akrobacii a rozmlouval s nimi, aby předvedl jemnou stránku své osobnosti, která kontrastovala s tou lví. Z newyorského Coney Islandu, kde se na pár let usadil, se koncem 20. let 20. století odstěhoval do Německa. Patřil mezi ty, kteří se vystavováním své tělesné odlišnosti spojené s varietním vystoupením dokázali materiálně zabezpečit.

Z českých zemí pocházely také dvě světoznámé lidské kuriozity. Moravský obr Josef Drásal a siamská dvojčata Růžena a Josefa Blažkovy od jihočeského Milevska. Josef Drásal (1841–1886) byl 241 cm vysoký statný muž původem z podhůří Jeseníků. Pečlivě oblečen do lidového kroje, podle pozdějšího bydliště hanáckého, s holí a upraveným plnovousem byl atrakcí zábavních podniků a cirkusů. Proslavil se svými produkcemi na dvoře Napoleona III., kde vystupoval spolu se skupinou liliputů, které nosil jednou rukou na tácu. K vystoupení mu stačil impozantní zjev, produkci nedoplňoval uměleckými čísly. Lidé mu často na veřejnosti projevovali úctu výkřiky obdivu a některé ženy při pohledu na „nadmuže“ prý dokonce omdlávaly. Po smrti byl zhotoven model jeho těla. Vzbudil pozornost na pražské

Lionel, chlapec se lví tvář

Národopisné výstavě v roce 1895. Nyní se model nachází ve sbírkách Vlastivědného muzea v Olomouci.

Sestry Blažkovy (1878–1922) se narodily se všemi orgány a končetinami dvojmo, byly však srostlé pánví a lékaři je tehdy neuměli oddělit. Díky pozornosti okolí se jim dostalo soukromého vzdělání v cizích jazycích a v hudbě. V devíti letech byl poprvé zveřejněn jejich portrét v novinách, poté následovala závatná kariéra varietních umělkyní, které hrály na housle či xylofon a zpívaly, předváděly různé praktické činnosti. Vystoupily i v největším tehdejší divadelním sále, v karlínském Theatre Varieté v opulentním programu složeném z artistických čísel, drezúry zvířat a vystoupení lidských kuriozit. Egon Erwin Kisch sestry charakterizoval jako zcela povahově odlišné osobnosti – otevřená, veselá a upovídaná Růžena a zlostná a konfliktní Josefa. A také odhalil tajemství, které mělo zůstat skryto veřejnosti – Růžena porodila v roce 1910 zdravého chlapce Františka. Sestry zabezpečily sebe, rodiče a vystavěly v Sepkově zájezdní hospodu, kterou pronajímaly. Zemřely v USA, už za zenitem své slávy.

Mnohé dobře situované lidské kuriozity, viditelné ozdobené šperky a cestující v kočárech s impresáriem, stojí v protikladu k těm, které vystupovaly ve freak shows, k obyvatelům vozů přikrytých plachtami, těm, kteří mnohdy byli předváděni v klecích a na řetězech. Nedostávalo se jim pozornosti celebrit, ale ani základní zdravotní péče nebo vzdělání.

PANOPTIKA – SBÍRKY NEŽIVÝCH RARIT

A u nás? V Čechách přehlídka lidských kuriozit jako samostatný zábavní žánr neexistovaly. Zato cirkusová a pout'ová vystoupení od konce 19. století do druhé světové války doprovázela panoptika. Což byly přehlídka modelů (chtělo by se říci voskových, šlo však o hmotu na bázi parafínu) lidských zrůd, ale vystaveny byly také jiné rarity, přírodniny, anatomické modely pohlavních orgánů a chorob, pohyblivé se na hranici mezi

zdravotnickou osvětou a erotickou podívanou. Panoptika často doprovázela cirkusy – například ten největší Kludských, ale byla také samostatnými cestujícími atrakcemi.

Jediné dosud zachovalé – alespoň zčásti – panoptikum v českých muzejních sbírkách je manželů Stejskalových – tedy Josefa Stejskala a Marie Kludské, vystavené ve stálé expozici Národního muzea – Muzeu české loutky a cirkusu v Prachaticích. Bylo manufakturně vyrobeno po roce 1890 v Hamburku a fungovalo prokazatelně ještě po roce 1950. Původní figury ošetřoval a doplňoval Josef Stejskal, který přinesl pro svou ženu pojiždnou zábavní živnost, a proto získal nevěstu ze světového rodu.

Tak se dodnes zachovala mořská panna Meluzína, hlava Johanky z Arku, Indory, Indky krotící hady, anebo dobové celebrity Isabellly Valesiové, kterou proradná opice zabila kokosovým ořechem. Z parafinové hmoty byly zhotoveny hlavy, ruce od zápěstí a nohy od kotníků. Jak to bylo s konstrukcí těla, vysvětlila v roce 2005 paní Jindra Kantorová, dcera Stejskalových. Tyto realisticky ztvárněné části byly spojovány pouze dřevěnými hranoly a vše kolem naaranžováno řasenými textiliemi. Jedinou celistvou postavou byl trpící Ježíš na kříži. Postava v lehce „podživotní“ velikosti hýbala hlavou, aby byla zdůrazněna muka ukřižovaného.

O přehlídkách lidských kuriozit i o tom, jak se „vyřádila“ příroda na lidských jedincích, existují faktografické záznamy, bohatá reflexe v dobovém tisku, vytvořeny byly také filmy a romány. Co ovšem nikdo nezodpověděl – jak bylo těm „divným lidem“ na duši? Po čem toužili a jak chtěli žít? I na to se pokusí odpovědět nová inscenace *Panoptikum* souboru Lenka Vagnerová & Company, která bude uváděna od 7. prosince v divadle Komédie.

HANUŠ JORDAN
 autor je historik a kurátor cirkusové sbírky
 Národního muzea

FOTO: ARCHIV DIVADELNÍ ODDĚLENÍ NÁRODNÍHO MUZEA

MICHAELA
HOMOLOVÁ

DIVADLO NESMÍ BÝT VEDENO POUZE ROZUMEM.

FOTO: MICHAL ZAHÁLKA

VÍČ VĚŘÍM SRDCI A INTUICI

REŽISÉRKA MICHAELA HOMOLOVÁ PŘIPRAVUJE PRO DIVADLO KOMEDIE INSCENACI *A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)*, KTERÁ JE URČENA PRO CELOU RODINU. TEDY DIVADELNÍ DÍLO, JEŽ BY MĚLO ZAUJMOUT DIVÁKY OD 0 DO 99 LET, JAK SE S NADSÁZKOU ŘÍKÁ. PŘI NAŠEM SETKÁNÍ JSME VŠAK HOVOŘILI PŘEDEVŠÍM O TÉMATU V NAŠEM ČASOPISE NEPŘÍLIŠ PROBÁDÁNÉM – O DIVADLE PRO DĚTI. A BYLO TO VELICE PŘÍJEMNÉ POVÍDÁNÍ.

Existují témata, která pro děti nejsou vhodná?

Každé téma je pro děti vhodné, protože žijí v našem světě. A divadlo se vyjadřuje ke světu. Dětské divadlo se ovšem musí vyjadřovat přiměřeně k věku diváků. Je samozřejmě veliký rozdíl v inscenacích, které jsou určeny pro předškolní děti a pro mladé od dvanácti let. Nerozlišuje se ani tak forma

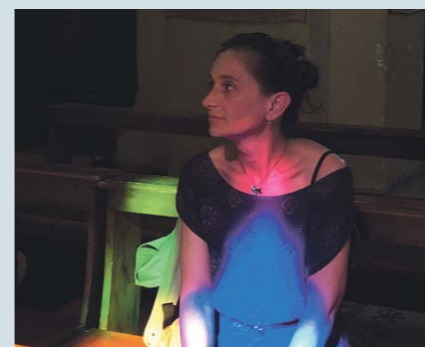
či zvolené prostředky, podstatný je způsob vyprávění, aby byl jazyk srozumitelný věkové skupině diváků. Hodně si o tom povídám se studenty na DAMU. Nyní byl u nás na návštěvě Matěj Forman a mimo jiné říkal, že prostě vytváří inscenace, a až pak se třeba stanou rodinnými – když si z díla dokážou něco vzít dospělí i děti.

Pro děti inscenuji celý život a vlastně dělám jen to, co mě baví, nekalkuluji s tím, zda se to bude líbit dětem. Pouze tvořím tak, jak je to pro mě přirozené.

Vždy jste věděla, že se budete věnovat divadlu pro děti?

Opravdu dělám jen to, co mám ráda. Ale asi se to dá přirovnat k tomu, že mě nikdy nepřestalo bavit číst knížky pro děti. Četla jsem je dokonce i v pubertě, kdy máte na vše velice vyostřené názory. Dneska když jdu do knihkupectví, tak stejně skončím v dětském oddělení a strávím tam spoustu času.

FOTO: MATYLDA HOMOLOVÁ

Režisérka, pedagožka a herečka Michaela Homolová se narodila roku 1972 v Bratislavě. Vystudovala Katedru alternativního a loutkového divadla na pražské DAMU. Je spjata především s Naivním divadlem Liberec, kde působí dvacet let. Její inscenace byly několikrát oceněny na festivalu Mateřinka – naposledy letos za režii inscenace *Šššš. Šššš. Hůůů. Hafi*, za *Budulínka* (2012) a *Čechy leží u moře* (2016) získala Ceny Divadelních novin. V roce 2017 jí byla za dosavadní práci udělena Cena Českého centra Mezinárodní asociace divadel pro děti a mládež.

Které knížky pro děti byste mi doporučila?

Těch je moc. Musím zmínit alespoň svého kamaráda Radka Malého. Myslím, že když chce rodič dítěti koupit knihu, tak se v jeho případě nemůže splést. Mé stálice jsou také Daisy Mrázková a Daniela Fischerová. Miluji jejich knihy a je mi líto, že je nemohu inscenovat všechny.

Také s dětmi tvoříte. Jak jste se k tomu dostala?

Nikdy jsem s tím nepřestala. Chodila jsem dvanáct let do dětského loutkářského souboru, když jsem začala studovat na DAMU, tak jsem naprosto přirozeně přešla do pozice vedoucí na letních soustředěních. Pak jsme také s Buchtami a loutkami měli dramatařák ve Mlejně a nakonec jsem deset let učila na literárně dramatickém oboru ZUŠ v Liberci. A nyní to šlo bohužel trochu stranou, protože jsem dostala nabídku učit na DAMU a nemohla se rozkrájet. Ale pořád jsme s dětmi i kolegy pedagogy v kontaktu.

V čem to je jiné než tvorba s dospělými herci v profesionálním divadle?

Ten rozdíl je dost zásadní. Dramatická výchova je především o rozvíjení dětské tvořivosti, imaginace a hravosti. Tvorba inscenací je spíše vedlejší produkt. Hodně mě to obohacovalo, nemyslím jen lidsky, ale také profesně – viděla jsem, co děti baví, co je trápí, co je pro ně důležité.

V Naivním divadle Liberec jste již dvacet let. Necítíte, že je čas na změnu?

Ano, v srpnu tomu bylo dvacet let. A máte pravdu, je to dlouho. Ale toto angažmá je to nejlepší, co se mi mohlo stát. Moje spolužačka na DAMU byla Klára Peřinová, dcera Ivy a Zdeňky Peřinových, a oni mi často dělali náhradní rodiče, protože jsem to měla domů, do Bratislavy, daleko. Často jsem tak chodila do Naivního divadla a pak jsem dostala nabídku, abych si tam po škole zkusila něco zrežírovat, po dvou inscenacích přišla od ředitele Stanislava Doubravy další nabídka – abych v Liberci nastoupila do angažmá.

Říká se, že dobrá éra v divadle trvá sedm let? Přibližně po tomto období jsem si poprvé uvědomila, že jsem na jednom místě dlouho. A teď je to více než třikrát tolik. Nechce se mi však pryč, v Naivním divadle je to pro mě neustále inspirující a necítím se unavená ze stereotypu. Navíc k nám pořád přicházejí noví

herci, přirozená cirkulace funguje. Můžeme tak stále pracovat na poetice, která má svůj charakter, ale zároveň přicházejí nové podněty.

Jste také herečka... Nebo mám spíš říci, že někdy také hrajete?

Ano, někdy i hraju.

Vnímáte práci režiséra jinak, když máte také hereckou zkušenost? Jste herečka, která plní příkazy režisérů?

Práce režiséra je velice náročná po intelektuální, psychologické a organizační stránce, není to jen o imaginaci a tvorbě. Když jsem pouze v pozici herečky, nesmírně si to užívám. Mohu pouze tvořit a přinášet podněty, ale nenesu zodpovědnost za celé dílo. Na druhou stranu se domnívám, že nikdy nevnímám inscenaci jen ze své pozice herce, že vnímám celek a snažím se mu sloužit. A když cítím na obzoru nějaký problém, s úlevou si říkám, že ho tentokrát nemusím řešit já. Je to pro mě tak trochu odpočinek. Ale nemám ráda dlouhé reprízování. Myslím, že mám nějaký vnitřní limit přibližně třiceti repríz, do té doby je to pro mě vzrušující a obohacující, pak se hraní stává stereotypní a nudí mě. Potřebuji tvořit něco nového. Každé má své pro a proti a své studenty nutím, aby si vyzkoušeli vše.

Předpokládám, že nejste typ direktivní režisérky.

Jsem komunikativní režisérka.

Máte ráda, když jsou herci spoluvůrci, přicházejí s nápady?

Ano. Vždy mám nějakou představu, ale velice ráda vycházím z toho, co z každého člověka sálá, ráda čerpám z toho, co herci nabízí.

Zkoušela jste někdy na vlastní dceři, zda se bude inscenace dětem líbit?

Zrovna nedávno jsme si o tom povídaly, dcera opravdu strávila velkou část dětství v divadle. Popravdě to jinak mnohdy ani nešlo. A když už tam byla, tak jsem se samozřejmě občas koukala, jak reaguje. V divadle ale opravdu děláme takový rodinný výzkum, na generálky často vodíme vlastní děti a pak jim třeba klademe kontrolní otázky, abychom věděli, zda je to srozumitelné, jak to na ně působí, jak pochopily situace.

Při tvorbě pro děti je také důležitá znalost psychologie, nebo sepletu?

Já asi víc vsázím na intuici. Samozřejmě jsem si něco přečetla, ale je to stejné jako při výchově dětí. Člověk si přečte, co by měl a neměl dělat, ale stejně pak situace řeší podle toho, jak to zrovna cítí. A divadlo nesmí být vedeno pouze rozumem, víc věřím srdci a intuici.

Jak byste představila vánoční inscenaci *A osel na něj funěl*, kterou nyní zkoušíte pro divadlo Komedie?

S autorem Reném Levínským (který texty pro loutkové divadlo tvoří pod pseudonymem Šimon Olivětín) jsme se shodli, že chceme vytvořit inscenaci, která by měla být zábavná pro celou rodinu. Chci, aby se lidé v tom nejlepším slova smyslu bavili a zároveň aby byli okouzlení a dojatí. Takže se samozřejmě pohybuje na hranici kýče. Ale i ten podle mého k Vánocům patří. Stejně jako třeba skleněné koule se sněhem uvnitř, ty přece také mohou být krásné i hnusné. A taková bude naše inscenace – kouzelná, něžná, nostalgická a rozjímavá. A věřím, že i vtipná.

V inscenaci se objeví nejen motiv Vánoc, ale také Chanuky. Říkala jste, že všechna témata jsou pro děti srozumitelná, když jsou srozumitelně vyprávěna, přesto se zeptám – nebojíte se, že je takové poučení na vánoční inscenaci příliš?

Ano, je to trochu náročnější, dospělý to asi pobere hned a pro děti to je nové sdělení, dozví se, že někdo Vánoce nemá, respektive je slaví jinak. Tu hru napsal René tak, aby to podstatně o Chanuce řekl a otevřel tak dialog pro děti a jejich rodiče. Když dialog nenastane, tak si děti odnesou aspoň vědomí, že nejsme na tomto světě jediní směrodatní.

Je pro vás divadlo především dialogem mezi tvůrci a diváky?

Samozřejmě, co by bylo divadlo bez diváků...

LENKA DOMBROVSKÁ

autorka je šéfredaktorka *Moderního divadla*

SVÁTKY
SPÁSNÉHO
SVĚTLA

VÁNOCE

A CHANUKA

Ve hře *A osel na něj funěl* (Vánoční příběh) Šimona Olivětína zkouší žáci 4. třídy jedné pražské obecné školy adventní inscenaci. Sáru Ackermannovou, holčičku z židovské rodiny, která bude hrát Marii, napadne, že by mohla během představení zapálit chanukový svícen. Uvažuje: „Proč by si Marie nemohla zapálit chanukový svícen? Třeba... jen aby si připomněla, že zázraky se dějí. A na Chanuku, v prosinci, ve stejný čas, kdy vy, křesťané, slavíte Vánoce, se přeci už jednou zázrak stal. Dokonce celá dvě století před narozením Krista.“ Upozorňuje tak na tři aspekty, které mají Vánoce a Chanuka, křesťanský a židovský svátek, společné. Oba připomínají zázrak související s příchodem či znovuzrozením spásného světla, slaví se v období zimního slunovratu a v některých letech se dokonce překrývají.

Je pravda, že chanukový zázrak se stal, jak říká Sára, o celá dvě století před narozením Ježíše Krista. Oslavy jeho narození byly navíc ustanoveny až během 4. století občanského letopočtu. Události, které oba svátky připomínají, mají tedy jasnou časovou posloupnost, to ale nezaručuje, že se Vánoce inspirovaly Chanukou, a nebylo tomu naopak. Vzhledem k tomu, že judaismus je nepopíratelně starší než křesťanství, bývá židovství označováno za mateřské náboženství. Při bližším ohledání ale můžeme zjistit, že se obě náboženství ovlivňovala vzájemně, a lze tedy mluvit spíše o vztahu sourozeneckém.

VZNIK CHANUKY

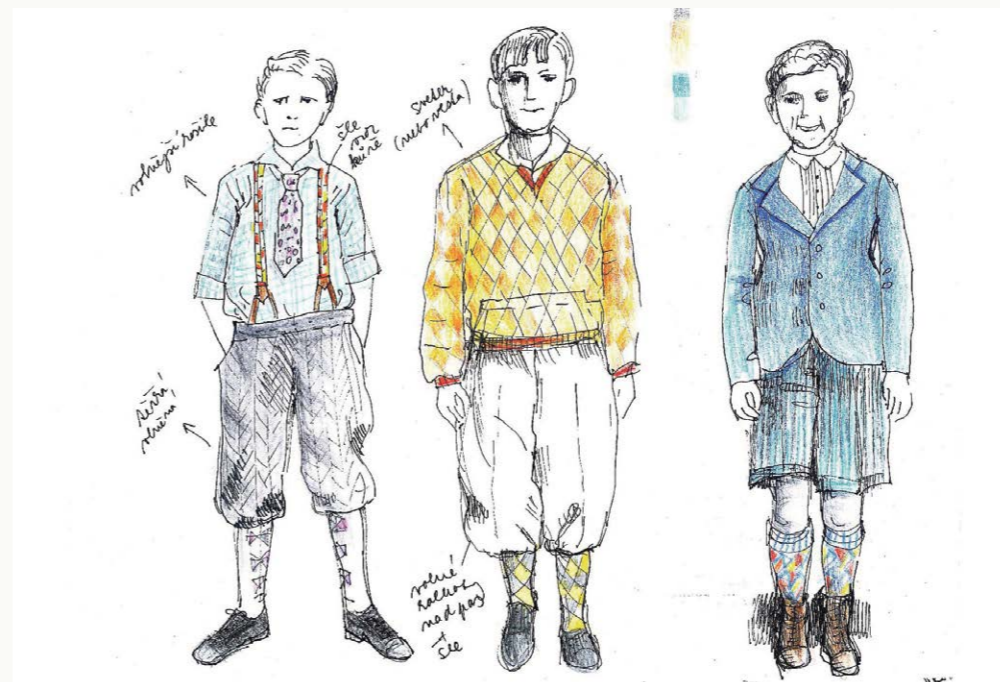
České slovo Vánoce pochází ze staroněmeckého slova *wāhnachten*, složeniny označující „svěcení“ a „noc“. Obdobně Chanuka znamená hebrejsky „zasvěcení“. Židovský svátek připomíná úspěšné makabejské povstání a znovuzasvěcení

jeruzalémského Chrámu po porážce Antiocha IV. Epifana roku 164 před občanským letopočtem. Na Antiochův příkaz byly do židovského jeruzalémského Chrámu umístěny sochy cizích bohů a konaly se tam cizí náboženské rituály. Makabejští vzbouřenci, jimž veleli příslušníci kněžské dynastie, především Juda Makabejský, protestovali proti Antiochově náboženskému útlaku a řeckému vlivu. Podařilo se jim zvítězit a očistit Chrám od soch cizích božstev.

O tom, jak po vítězství Judy Makabejského a jeho spojenců probíhaly první oslavy očistění a znovuzasvěcení jeruzalémského Chrámu, se dočteme v 1. knize Makabejské: „... zhotovili nové posvátné nádoby a do svatyně vnesli svícen, kadidlový oltář a stůl. Na oltáři zapálili kadidlo a zažehli světla na svícnu, aby osvětovala vnitřek Chrámu. Na stůl položili chleby, zavěsili závěsy a šťastně dokončili, co započali. Dvacátého pátého dne devátého měsíce (je to měsíc kislev) roku stého čtyřicátého osmého vstali časné ráno a na novém oltáři přinesli oběť podle Zákona. Bylo to právě ve výroční den, kdy svatyně znesvětili pohané, ve kterém byla nyní znovu posvěcena zpěvem žalmů s citerami, harfami a cimbály.“ (4. kapitola, verše 49–54. Tato biblická kniha, zahrnutá v křesťanském Starém zákoně, není obsažena v kánonu hebrejské Bible a je považována za knihu apokryfní.)

Na 25. den zimního měsíce jménem *kislev* tedy připadá podle židovského kalendáře¹, užívaného i v Izraeli především pro náboženské účely, svátek Chanuka. Podle gregoriánského, občanského kalendáře připadá na datum 25. prosince Boží hod vánoční, tedy oslava narození Ježíše Krista, křesťany považovaného za spasitele a Syna božího. V historickém textu se však nedočteme nic o zázraku s olejem, ani o zapalování osmi světel² či slavení svátku po osm dní.

Návrhy kostýmů Barbory Jakůbkové k inscenaci *A osel na něj funěl* (Vánoční příběh)

Spojování svátku Chanuka se zapalováním devítiramenného svícnu a jeho další název svátek světla (jak se říká také Vánocům) je podle všeho novější tradice než citovaný text, který nejspíš napsal buď přímý pamětník události, nebo někdo, kdo s takovým pamětníkem mluvil. Popis zázračných událostí, o kterých vypráví i žákyně 4. třídy Sára Ackermannová, najdeme až v Talmudu, vedle hebrejské Bible nejdůležitějším textu rabínského judaismu, písemně zaznamenaného později než text biblický, mezi 3. až 6. stoletím občanského letopočtu. Vyprávění o chanukovém zázraku, spojeném se světlem a ohněm, shrnuje Sára v adventní hře takto: „Když přišli židé do Chrámu, měli jen jednu nádobu olivového oleje, jen tolik, kolik shoří za jeden den. Jenomže zázrakem olej hořel po osm dní a to stačilo, aby byl vylišován, připraven a posvěcen nový olej.“ Existuje domněnka, že po druhém zničení Chrámu v roce 70 občanského letopočtu upadlo slavení Chanuky v zapomnění. Nebyl důvod oslavovat znovuzasvěcení Chrámu, který byl nakonec zničen, ani udatnost Judy Makabejského, který byl v posledku poražen. Je možné, že důraz na zázrak s obnovou věčného světla a opětovné slavení Chanuky se váže na skutečnost, že v době, kdy křesťané začínali slavit příchod „pravého světla, které osvěcuje každého“, tedy příchod Ježíše Krista, začala paralelně židovská menšina s novým důrazem slavit starší svátek a doufat v brzký příchod spasitele.

JAK SLAVÍME

V temných zimních dnech tak Chanuka i Vánoce připomínají znovuzrození světla a naděje. Zatímco u štědrovečerní večeře, v předvečer Božího hodů, se tradičně v českých domácnostech podává smažený kapr, na Chanuku se jedí sladké smažené

koblihy a bramboráky, často také na sladko, nazývané *latkes* nebo hebrejsky *levivot*. (Ty původně obsahovaly i sýr, na památku příběhu o další odvážné hrdince židovských dějin, zbožné Juditě. Krásná vdova Judita dbala o svou neposkvrněnost natolik, že ani v nepřátelském táboře nepozřela nic ze stravy, jež nebyla košer, a požila pouze pokrmy, které si sama přinesla.)

Zvyk dávat dárky především dětem je také pro oba svátky totožný. Zatímco pod nazdobeným vánočním stromčkem leží balíčky v barevném papíře, na Chanuku je zvykem věnovat dětem *dmej chanuka*, chanukové kapesné, ale i po zapálení svíček na chanukovém svícnu se čím dál častěji rozdávají věcné dárky. Na chanukový zázrak odkazuje hraní *drejdlu*, tradiční chanukové zábavy. Jidiš *drejdl*, hebrejsky *savivon*, je čtyřhranná káča na hraní původně hazardní hry, která se může i obměnit – místo o peníze lze hrát třeba o fazole, korálky a jiné maličkosti. Na každé straně *drejdlu* je napsané jedno písmeno hebrejské abecedy, nun– gimel– he– pe. Traduje se, že to jsou počáteční písmena věty *nes gadol haja po*, tedy: *stal se tu veliký zázrak*. Tento význam byl ale zřejmě dodán písmenům až později. Původně jde totiž o hazardní hru německé provenience, kdy písmena psaná latinkou odkazovala na německá (a jidiš) slova naznačující, jakou část herního „paklu“ hráč na tahu bere.

VZTAH SOUROZENECKÝ

Kromě řady společných zvyků i symboliky spojuje Vánoce s Chanukou také původ v ještě starších, pohanských oslavách nejkratšího a nejtemnějšího dne v roce. Zdá se tedy, že každá doba v oslavách zdůraznila aspekt, který byl pro ni důležitý. Tak byl v nedávných dějinách, v nově založeném

ŠIMON OLIVĚTÍN
A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)

REŽIE MICHAELA HOMOLOVÁ
VÝPRAVA BARBORA JAKŮBKOVÁ
HUDBA FILIP HOMOLA
DRAMATURGIE MICHAL ZAHÁLKA
SVĚTELNÝ DESIGN MARTIN ŠPETLÍK
HRAJÍ BARBORA KUBÁTOVÁ,
HYNEK CHMELAŘ,
TEREZA TĚŽKÁ, DENIS
ŠAFAŘÍK, JIŘÍ BRNULA,
RADKA CALDOVÁ, ŠIMON
DOHNÁLEK, DANIEL
HOREČNÝ, ADAM
MENSdorFF-POUILLY,
LENKA NAHOILOVÁ,
JAKUB VAVERKA,
STEPHANIE VAN VLEET,
JIŘÍ KNIHA, JANA
VYŠOHLÍDOVÁ

PREMIÉRA 23. 11. 2019 V DIVADLE
KOMEDIE
REPRÍZY 24. 11. A 1., 8., 9., 16., 17., 23.
A 26. 12. 2019 V DIVADLE
KOMEDIE

Státu Izrael, kladen v chanukovém příběhu důraz především na udatnost a odvahu hrstky Makabejců a jejich vítězství proti velké přesile, s nímž se zakladatelé Státu Izrael a židovští přistěhovalci doboře ztotožňovali.

Veškeré věcné i časové souvislosti daly vzniknout dnes hojně užívanému pojmu Vánoce. Období, kdy oba svátky připadnou na stejné dny, nastává přibližně třikrát za deset let. První tištěná zmínka spojení pochází údajně z havajského deníku *Honolulu Star Bulletin* z roku 1999. Článek popisuje vánoční stromek ozdobený židovskou šesticípou Davidovou hvězdou. Termín Vánoce (anglicky *Chrismukkah*) pak celosvětově proslavil v roce 2003 televizní seriál *O.C.*, který se pro změnu odehrává v Kalifornii. A od té doby si především v USA, ale i v Evropě můžeme zakoupit mnoho pohledů se zelenými jedličkami ve tvaru *chanukijí* (chanukových svícenů) a další suvenýry obsahující vtipné narážky na nepřehlédnutelnou souvislost obou svátků.

ALŽBĚTA GLANCOVÁ
autorka je hebraistka

- 1 ŽIDOVSKÝ KALENDÁŘ JE LUNISOLÁRNÍ (SPOJUJE PRINCIP SLUNEČNÍHO A MĚSÍČNÍHO KALENDÁŘE), MÁ CELKEM 12 (JEDNOU ZA 2–3 ROKY 13) MĚSÍCŮ, KTERÉ SE POČÍTÁJÍ PODLE SKUTEČNÉHO MĚSÍČNÍHO CYKLU, NA ROZDÍL OD ROKŮ, KTERÉ SE POČÍTÁJÍ PODLE SLUNCE.
- 2 SVÍCEN ZMÍNĚNÝ VE STAROŽAKONNÍM TEXTU JE SVÍCEN SEMIRAMENNÝ – MENORA, V NĚMŽ PLANULO TZV. VĚCNÉ SVĚTLO – NER TAMID.

MARIE VON EBNER- -ESCHENBACH

SILNÁ ŽENA MEZI MORAVOU A VÍDNÍ

PROSINCOVÉ LITERÁRNÍ MATINÉ BUDE NA MALÉ SCÉNĚ ABC PATŘIT VÁNOČNÍ TEMATICE. LITERÁRNĚ-HUDEBNÍ PÁSMO ŠTĚDRÝ VEČER SLEČNY ZUZANKY SE ZDENOU HADRBOLCOVOU A ČLENY DISMANOVA ROZHLASOVÉHO DĚTSKÉHO SOUBORU VZNIKLO PODLE STEJNOJMENNÉ NOVELY MARIE VON EBNER-ESCHENBACH. KDO VŠAK BYLA TATO POZORUHODNÁ SPISOVATELKA A MIMOŘÁDNÁ ŽENA?

Její dílo zná v Rakousku téměř každý, ale v Čechách pozvolna upadá v zapomnění. Většina z nás dokáže okamžitě vyjmenovat hned několik představitelů pražské německé literatury v čele s Franzem Kafkou. O něco dříve, na přelomu devatenáctého a dvacátého století, se však na poli německojazyčné literární tvorby objevovala zcela jiná významná jména, spjatá s Moravou. A jednou z těchto osobností je právě Marie von Ebner-Eschenbach, nejvýznamnější rakouská realistická prozaička, která byla dokonce dvakrát nominovaná na Nobelovu cenu za literaturu.

Narodila se 13. září 1830 ve Zdislavicích u Kroměříže jako Marie Dubská, dcera Františka Josefa Dubského z Třebomyslic, barona, který byl roku 1843 povýšen do hraběcího stavu, a jeho druhé manželky, německé baronky Marie von Vockel, pocházející ze starodávného saského protestantského rodu. Ta bohužel zemřela dva týdny po porodu a otec tak zůstal sám se sedmi dětmi. Zanedlouho se však znovu oženil se šlechtičnou Eugénií z Bartensteinu. Malá Marie ke své nevlastní matce velmi přilnula, ale i ta jí záhy zemřela, když bylo dívce sedm let. Její výchova byla tedy svěřena francouzským guvernankám a dvěma českým chůvám. Právě na ně v pozdějším věku spisovatelka často vzpomínala jako na zprostředkovatelky půvabných českých pohádek, které jitřily její dětskou fantazii. „Ach. Jakým vypravěčským talentem byla naše Anička. Jak uměla popisovat, napínat, jasně a živě vyjadřovat výtvary své fantazie, které se vynořovaly a mizely!“ Přestože češtinu ovládala, veškerá svá díla, kromě prvotin ve francouzštině, napsala poté v německém jazyce.

Dětství prožívala střídavě mezi Vídní a rodnými Zdislavicemi, kde rodina trávila každé léto. Marie vzpomíná často na chvíle strávené četbou v babiččině obsáhlé knihovně, kde jako malá vstřebávala vědění

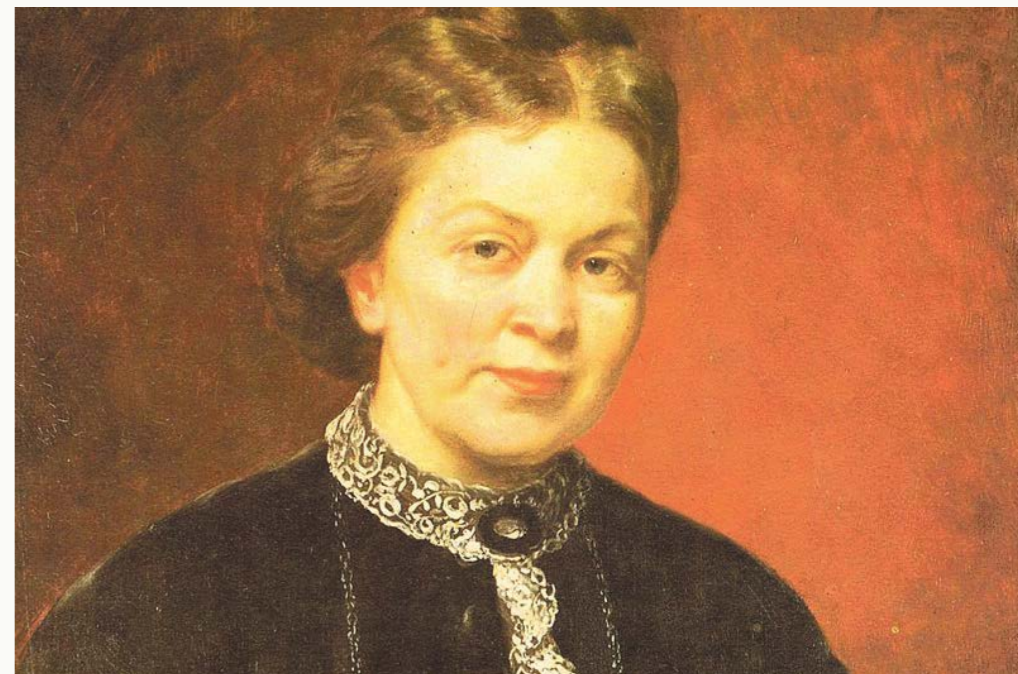
z nejrůznějších oborů. Vzdělaná hraběnka Xaverina Kolovrat-Krakovská, která se po smrti Eugénie stala Mariinou další nevlastní matkou, začala sečtělou dívku seznamovat s vyšší vídeňskou společností, rozšiřovala její kulturní vzdělání a snažila se ji podporovat v tvůrčí činnosti. Už ve čtrnácti letech tak Marie napsala svůj první literární pokus, drama s námětem z francouzských dějin. O pár let později pročítá už prvotiny tehdy sedmnáctileté autorky sám Franz Grillparzer, rozpoznává její talent a motivuje ji k další tvorbě.

**„MOUDŘEJŠÍ
USTOUPÍ.
SMUTNÁ
PRAVDA,
NA KTERÉ JE
ZALOŽENA
SVĚTOVLÁDA
HLOUPOSTI.“**

MARIE VON EBNER-ESCHENBACH

Jako osmnáctiletá, v roce 1848, se Marie vdala za svého o patnáct let staršího bratrance Moritze von Ebner-Eschenbach, profesora přírodních věd a kapitána ženistů. Vojenská akademie, na které přednášel fyziku a chemii, byla v roce 1851 přeložena do kláštera Louka na Moravě a manželé tam spolu prožili deset let. Moritz von Ebner-Eschenbach byl velice vzdělaný

Marii von Ebner-Eschenbach
ve věku 43 let namaloval
Karl von Blaas

MARIE VON EBNER-ESCHENBACH
ŠTĚDRÝ VEČER SLEČNY ZUZANKY

REŽIE VIKTORIE ČERMÁKOVÁ
DRAMATURGIE JANA SLOUKOVÁ
HRAJÍ ZDENA HADRBOLCOVÁ
A ČLENOVÉ DISMANOVA
ROZHLASOVÉHO
DĚTSKÉHO SOUBORU
UVEDEN 1., 7. A 13. 12. 2019
NA MALÉ SCÉNĚ ABC

muž, který po celý život svou manželku podporoval v literární tvorbě. V roce 1856 se usadili natrvalo ve Vídni. Na svou dobu byla Marie von Ebner-Eschenbach nesmírně emancipovaná, zajímala se o široké pole oborů, vyučila se například hodinářkou, což bylo v té době pro ženu cosi naprosto neobvyklého. Sbírala také kapesní hodinky, její obsáhlá sbírka, kterou odkázala zdislavickému chudobinci, se dnes vystavuje ve Vídni. Pod vlivem rodinného přítele admirála Tegetthoffa studovala námořní navigaci, námořní válečnictví, zajímala se odborně také o telegraf či elektřinu. Za to byla jmenována korespondenční členkou Rakouské akademie věd a umění. Postupně se ale stále více soustředovala pouze na literaturu, stýkala se s významnými umělci doby a během dvaceti let tvůrčí činnosti si mezi nimi vydobyla pevné místo svou povídkovou a románovou tvorbou. Dostalo se jí všeobecného uznání a mnoha poct, v roce 1898 obdržela nejvyšší rakouský řád, Čestný kříž za vědu a umění. V roce 1900 se stala první ženou, které byl udělen čestný doktorát vídeňské univerzity. Umírá 12. března 1916 v 85 letech. Na své přání byla pohřbena v rodinné klasicistní hrobce ve Zdislavicích.

Marie von Ebner-Eschenbach je bezesporu největší rakouskou novelistkou své doby, věnovala se často sociálním tématům, protože poznala dobře nejen život šlechty, ale i prostého venkovského obyvatelstva. Ve svých dílech vyniká psychologickým líčením i smyslem pro humor a ironii. Často bývá srovnávána se svou českou kolegyní Boženu Němcovou, na rozdíl od ní je ale v dílech kritičtější a společensky ostřejší. Největší proslulost si získaly její romány *Božena* (1876), sledující osud moravské chůvy v rakouské rodině, a *Obecní dítě* (1887), v němž popisuje těžký osud chlapce stojícího na okraji společnosti, sirotka, který se stěží protlouká životem na vesnici. Velkou popularitou, přesahující hranice Rakouska, se ve své době pyšnil její sentimentální milostný

příběh *Hodinářka Lotti* (1880) nebo román *Vina neodčinitelná* (1890), věnující se tématu urozené ženy spoutané společenskými konvencemi. A celé generace čtenářů znají zřejmě nejznámější rakouskou povídku s námětem ze života zvířat – *Krambambuli* (1883), příběh loveckého psa mezi dvěma pány.

Dílo Marie von Ebner-Eschenbach však nezůstává pouze v žánru prózy, napsala několik historických dramát, truchloher a salónních veseloher, básnických sbírek a půvabně zpracovaných vzpomínek *Má dětská léta* (1906). Dějištěm mnoha jejích děl je Morava, český živel vůbec hraje v její tvorbě výraznou úlohu, což vidíme nejen v četném užívání českých vlastních a osobních jmen, ale i v přesném líčení moravské krajiny a venkova. Byla také autorkou pozoruhodných aforismů, které i dnes působí na čtenáře svým vtípem, nadsázkou a ironií.

Oblíbená novela *Štědrý večer slečny Zuzanky* byla poprvé publikována v roce 1901 ve sbírce drobných próz *Z pozdních podzimních dnů* a získala si brzy širokou čtenářskou popularitu. Ponořte se spolu s námi naplno do vánoční nálady a zpřijemněte si advent stejnojmenným poetickým pásmem v režii Viktorie Čermákové. Pojd'te si tak znovu připomenout sílu svátků z nejkrásnějších a jejich skutečné kouzlo.

JANA SLOUKOVÁ
autorka je šéfdramaturgyně Městských
divadel pražských

UKÁZKA Z NOVELY ŠTĚDRÝ VEČER
SLEČNY ZUZANKY

„Slečna Susette či – jak si raději říká – Zuzanka se na Štědrý večer veselé procházela sem a tam ve svém pokoji. Obdarovala spoustu lidí a teď si představovala, že je u toho i onoho, jež příjemně překvapila, a cítila se tam jako doma. Malíčké, ale hbité a obratné ruce jako by udávaly takt veselé hudbě jejího nitra, jež vytukávaly rychle a pravidelně kostěné pletací jehly. Udělat radost jiným lidem, to působí potěšení každému normálně uzpůsobenému člověku, pomyslela si, ale pro mne, protože jsem k tomu dospěla tak pozdě, je to opojné štěstí. – Když měl člověk nevydařené rodiče, když má za sebou dlouhý život plný neradostných povinností, ponižování a strádání a probudí se jednou ráno samostatný, svobodný, majetný, sice už ne mladý, ale s ukrytým pokladem veselosti v srdci, je to pak nějaký div, že se stane rozpustilý? Slečna Zuzanka se také stala rozpustilá a až přepjatě vychutnávala svou nezávislost a své bohatství....“

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

VIKTOR
DVOŘÁKSHŮRY MI
BYLA DÁNATOUHA PO
HERECTVÍ

„JÁ VLASTNĚ NEVÍM, JESTLI JSEM NA ROZHOVOR ZAJÍMAVEJ,“ PODOTKL VIKTOR DVOŘÁK (*1979), KDYŽ JSME SI SEDALI K DIKTAFONU. MYSLÍM, ŽE VŠICHNI, KDO KDY S VIKTOREM PRACOVALI, MI POTVRDÍ, ŽE TAHLE SKROMNOST JE PRO NĚJ NAPROSTO CHARAKTERISTICKÁ. JE TO PŘEMÝŠLIVÝ A SEČTĚLÝ DŘÍČ, KTERÝ NA SEBE NESTRHÁVÁ POZORNOST. V ŘÍJNU ZÍSKAL ZA ROLI LOUISE V *ANDĚLECH V AMERICĚ*, KTERÉ V DIVADLE ABC REŽIROVAL MICHAL DOČEKAL, ČINOHERNÍ CENU THÁLIE. ROZHOVOR JSME DĚLALI V TÝDNU PŘED PŘEDÁVÁNÍM CEN, TAKŽE JSME ANI JEDEN NEVĚDĚLI, JAK TO DOPADNE. KDYŽ JSEM SE PTAL, JE-LI NAPJATÝ, OPÁČIL, ŽE POUZE Z TOHO, ŽE JEŠTĚ NEMÁ CO NA SEBE. BYL SI TOTIŽ DOCELA JISTÝ, ŽE VYHRAJE JEDEN Z NOMINOVANÝCH KOLEGŮ.

Jak jste se jako rodák z Českých Budějovic dostal k divadlu?

Já vřdycky říkám, že mi byla shůry dána touha po herectví, záviděl jsem těm, kdo to dělají. Někdy kolem páté třídy mi došlo, že pro to asi budu muset něco udělat, a když jsem se dozvěděl, že spolužačky chodí do dramataku, pochopil jsem, že to je ta cesta. Měl jsem štěstí na výbornou učitelku Jarku Krčkovou, známé jméno v oboru, ta mě toho naučila moc, chodil jsem k ní až do přijímaček na DAMU. Takhle jednoduché to bylo.

V souboru Městských divadel pražských jste už přes deset let...

Už? To je hrůza. Dlouho jsem měl pocit, že jsem tam tři roky. Potom mi došlo, že už to bude déle, tak jsem všem říkal, že to je šest let. Hrozně to uteklo. Osm let bych ještě připustil, ale výš nejdu.

Ono se to dá nějak dokázat... Po takové době už jste v paměti lidí zkrátka jako herec z Městských divadel, ale přitom máte za sebou angažmá v Moravském divadle Olomouc a v ostravském divadle Petra Bezruče v době, kdy byl uměleckým šéfem Jan Mikulášek. Jak se za nimi ohlížíte? Olomoucké období pro mě bylo nesmírně podstatné. Mít angažmá v divadle, kde je člověk šťastný, je nejvíc, co si začínající herec může přát. Dodnes se tam vracím za přáteli, nějak mi to město přirostlo k srdci. Zažil jsem tam ten pocit, že bych tam mohl zůstat napořád, že bych tam mohl – v tom divadle i v tom městě – prožít celý život.

Taky jste se tam poprvé potkal s Davidem Drábkem...

Když jsem do Olomouce přišel, tak už Davidovo slavné Studio Hořiců žirafy pomalu končilo, David se rozhodl, že udělá poslední sezonu. Tedy že opráší všechny tituly, které tam za ty roky nazkoušel, jednu sezonu se to bude hrát a pak se všechno ukončí. Já dostal tři nebo čtyři zásoky v jeho starších inscenacích. Pár let předtím jsem s Davidem četl velký rozhovor v *Divadelních novinách*, kde jsem se poprvé dozvěděl, že nějaký David Drábek v Olomouci je a že se tam něco takového děje. Takže jsem byl moc rád, že jsem to ještě zažil. Pak jsme se dlouhá léta neviděli – až jsme se zase potkali v Městských divadlech pražských.

FOTO: PATRIK BORECKÝ

A jak jste z Olomouce odcházeli?

Třetí, poslední sezonu jsem se tam setkal s Honzou Mikuláškem, zkoušeli jsme moc hezkou inscenaci *Merlina*. Mělo to pár repríz, olomoučtí diváci tehdy raději chodili na balet, operetu nebo operu, ale měli jsme to rádi. Setkání s Honzou bylo uchvacující, jako by spadl z měsíce. Potom odcházeli k Bezručům dělat šéfa a mně hodil lano. Nejvíc si cením role režiséra v *Noci bláznů*. Od Mikuláška jsou všichni zvyklí čekat razantní stylizaci – a on si podle mě schválně vybral tuhle konverzační hru a rozhodl se ji provést jako jemnou, civilní inscenaci, aby dokázal, že to umí taky. Tuhle roli jsem u Bezručů po odchodu dohrával nejdéle a byla to vysloveně srdeční záležitost.

A když jste odcházeli, měl jste v Praze konkrétní nabídku?

Neměl. Ty tři roky u Bezručů pro mě byly pracovně dost šťastné, divadlo to bylo v dobrém slova smyslu komunitní, parta léty stmelená... Snad nebude znít moc nabubřele, když řeknu, že jsem měl dojem, že už to vlastně je nějaká „ěřička“, na kterou se třeba bude vzpomínat. Jenomže jsem Jihočechem. Zatímco v Olomouci bych si život představit uměl, v Ostravě jsem to nedokázal. Necítil jsem se v tom kraji doma, asi bych musel žít jenom v divadle, což by nejspíš taky nebylo dobré. Na začátku třetí sezony jsem si uvědomil, že je to sezona poslední. Zároveň ale odcházeli na volnou nohu i Honza Mikulášek, takže to byl logický konec.

A kdo vás přivedl do Městských divadel pražských?

Peter Gábor, který mě už před lety coby šéf přijímal do Olomouce. Když jsem byl ještě u Bezručů, tak tu hostoval a přizval si mě jako hosta. Díky tomu se o mně dozvěděli Petr Svojtka a Ondřej Zajíc, tedy tehdejší vedení, a nabídli mi angažmá. Já řekl, že moc rád, ale že musím v Ostravě ještě nazkoušet jednu velkou roli, právě v té *Noci bláznů*, a není jíž možné ji odřeknout. Oni na to, že mě už potřebují teď, ale já rozhodnutí nezměnil – a oni mi nabídku stáhli. Takže jsem odcházeli z Ostravy a nevěděl, co bude. Dostal jsem potom nabídku z Pardubic, kam už jsem málem nastoupil, ale nakonec přišla další možnost hostování v Městských a já zůstal rok na volné noze. Po roce mi tu angažmá nabídli znovu a to už jsem nastoupil. Začínal jsem od píky a dopracoval se až do role Edgara v *Králi Learovi*. Pomohla mi náhoda, tu roli měl původně hrát kolega, který ale dostal velké natáčení a odřekl. Tehdy asi došlo k nějakému zjištění, že se Viktorovi dá svěřit i větší role...

A těch velkých rolí potom pár přišlo. Které vám nejvíc utkvěly?

Určitě Nick v inscenaci *Kdo se bojí Virginie Woolfové?*, kterou v Rokoku dodneška hrajeme – a Robert v Mayenburgově *Perplexu*. Všechno Svojtkovy režie.

Ted' slavíte úspěch s rolí Louise v *Andělech v Americe* a zároveň natáčíte hlavní roli

ve filmu Slávka Horáka *Havel*. Je to vaše nejvytíženější období?

Šetřit s časem musím, ale paradoxně už jsem na tom byl hůř. Když jsme natáčeli seriál *První republika* a já zároveň zkoušel inscenaci *Kdo se bojí Virginie Woolfové?*, to jsem měl opravdu dojem, že bych se potřeboval rozpílit. Dokonce jsem se bál, že budu muset odejít z angažmá, i když strašně nerad.

Na tohle se budou ptát všichni, až půjde ten film do kin, ale já si to neodpustím: jaký je pocit hrát takhle ikonickou roli?

Já na to asi budu odpovídat pořád stejně: že kdybych o tom uvažoval takhle, nikam to nepovede. Beru to tak, že Václav Havel byl člověk, a já se ho snažím hrát jako člověka. Ale samozřejmě se to odvíjí od spousty věcí, od scénáře, od vize režiséra... Já jsem jen jeden z mnoha kamínků, které k tomu přispějí. Ten kontext se ale samozřejmě přehlédnout nedá a já zatím moc nevím, co způsobí. Možná se o tom bude dost mluvit. Havel byl tak výrazná osobnost, že asi každý má nějakou svoji představu – a ten film zákonitě nesplní představu všech.

Na prvních fotkách mě úplně uchvátilo, jak jste těm ikonám, tedy Václavovi a Olze, s Aňou Geislerovou fyzicky podobní.

To je kouzlo filmu. Je za tím dost času a práce spousty lidí – jen těch hodin, co jsem proseděl v křesle, než našli odstín světlého přelivu, který chtěli... Pravda je, že nějak typově tam asi sedíme, proto si nás Slávek nejspíš vybral,

Viktor Dvořák je letošním laureátem Thálie za roli Louise Aronsona v inscenaci *Andělé v Americe* (na snímku s Martinem Donutilem)

Reprízy: 16. a 30. 11. 2019 v divadle ABC

FOTO: HANA SMEJKALOVÁ

Viktor Dvořák při říjnovém ceremoniiálu, kde převzal Thálii v činoherní kategorii

i když doufám, že nejenom proto. Samotná fyzická podoba totiž dobrý film neudělá.

Díval jste se, jak hrál Havla Marek Daniel v *Sedláčkově Českém století*?

Nedíval. Já mám za sebou asi sedmileté a dost šťastné období, kdy jsem neměl televizi, a teď před natáčením už to nějak nešlo. Někdo mi to moc doporučoval, že ho Marek hrál pěkně a že bych se na to měl podívat, ale já neměl odvahu.

Na jednu otázku se ptám skoro všech: víte, co byste dělal, kdybyste nebyl herec?

Na tuhle otázku jsem si dlouho neuměl odpovědět, ale už to vím. Když dojde na lámání chleba, může člověk dělat – možná ne cokoli, ale leccos. Já bych vlastně asi docela rád dělal průvodčího. Myslím, že bych byl dobrý průvodčí. Možná si to idealizuju, ale vlaky a dráhy mám rád. Když jsem dojížděl z Ostravy do Prahy zkoušet první inscenaci, trávil jsem vřdycky čas mezi příjezdem vlaku a zkouškou na vyhlídce nad Muzeem. Na dráze byla ranní špička a já relaxoval tím, že jsem sledoval příjíždět a odjíždět vlaky. Občas to dělám doted'. Mašinfíru bych asi dělat nemohl, mám rád kontakt s lidmi, takže by mi v lokomotivě bylo smutno – a tak zbývá průvodčí.

MICHAL ZAHÁLKA
autor je dramaturg Městských divadel pražských

JOSEF
MLEJNEK:

PROČ BŮH...

(VESMÍRNÉ I JINÉ BÁSNĚ
Z POSLEDNÍCH LET)

MAGICKÉ ČÍSLO

Celý vesmír údajně zahrnuje 10^{78} atomů, částice a jiné plevy nepočítaje. Jen hrubý odhad, ale ono magické číslo mě potěšilo. Na nuly prý je rozepsat nejde, padl by na to celý náš sluneční systém, kdyby se proměnil v tiskařskou čerň. Nechám si je vytisknout na tričko, nebo si je dám vytetovat někde, kam běžně vidí pouze Bůh.

NEROZUMÍM

Cestou ze hřbitova, od podzemních garáží pod lesem přichází mi naproti dívka ptáče, při chůzi se zajíká. V uličním světle jí jako zemřelým není vidět tvář.

Nerozumím hieroglyfům.

JÍZDA KRÁLE DUCHŮ

Chmelnice v chumelenici, kdy ještě byly tuhé zimy. Co jim předcházelo? Koncem listopadu projížděl tudy Král duchů: Jeho jízdu, let provodily cimbály ze sloupů a drátů rozehrané větrem.

JOSEF MLEJNEK (*1946 v Žatci), básník, literární a divadelní kritik, překladatel polské a francouzské literatury. Studium oboru filozofie–čeština na Masarykově univerzitě ukončil v roce 1970. V následujícím dvacetiletí pracoval jako kulturní referent, knihovník, ošetřovatel skotu, pomocný dělník v chladírnách, topič. Redigoval samizdatové časopisy *Střední Evropa* a *Komunikace*. V roce 1985 podepsal Chartu 77. Po listopadu 1989 pracoval jako redaktor v Institutu pro středoevropskou kulturu a politiku, který vydával revue *Střední Evropa*. Významnou měrou se podílel na vydávání časopisu *Souvislosti*, byl redaktorem kulturní rubriky *Lidových novin*, pracoval v *Mf Dnes*. V současnosti žije střídavě v Praze a v Lípě u Havlíčkova Brodu.

Sbírky: *Pastvina* (1985, 2000), *Naprosté motivy* (1998), *Závěsná lávka* (výbor 2004), *Zcestymluv* (2007), *Sklepní okénko* (2013). Eseje: *Blázen jsem ve své vsi* (1980, 1985), *Křesťanská univerzita Josefa Floriana* (samizdat 1985, knižně 1999). Eseje a studie o divadle vyšly v knize *Cosí ve vzduchu* (2000). V roce 2005 vyšla jeho autobiografická próza *Nelegendy o malých inkvizitorech* a roku 2015 kniha rozhovorů a příběhů *Volný tam v dáli*.

LITURGIE

Prarodiče mne brávali s sebou na mši, na liturgii do pravoslavné cerkve v Žatci. Bohabojní, přistupovali ke stolu Páně, přijímajíce jeho Tělo a Krev. Vybavuji si kněze v ornátu, proměněný kvašený chléb i víno (snad) červené barvy, kupodivu ne zpěv, ten byl v paměti přebit tím, co jsem později slyšel o pohřbech.

Nechápal jsem, ani jsem nic nevyčetl z tváří a postav na ikonostasu. Ale strop v kopuli chrámu, modř oblohy s hvězdami, celý vesmír nad námi, vyvolával ve mně bázeň a v ní otázku: Odkud to všechno? Lidé, zvířata, věci. Proč Bůh...

Trvalo pak léta, než jsem se mohl stát znovu dítětem.

LOCAL VOID

Diadém osázený drahokamy galaxií, usmála se z Leibnizova krasohledu královna světů. Není to přesné, pouze vykouzlila úsměv, stejně nahodilý, jako když skály někdy připomenou lidské postavy. I vesmír má svoji pustinnou Sibiř. Sto milionů a více světelných let. Nikde černá skládka, neslyšet žádný Local Void Band. Pascalův děs? Možná tam by Dante umístil peklo, kdyby dnes psal Božskou komedii, ačkoli s jakou pravděpodobností by se v oné prázdnotě mohly jednou srazit dvě osamělosti vymrznuvší na holobody?

HRDLIČČIN HLAS

(Pavlu Švandovi k osmdesátinám)

K čemu může hrdliččin hlas zvát starého muže v červnu, když obzor za rozbřesku vpluje pod kůži krajiny? Korek zalitý v skle vyplave na povrch za milion let, o trpělivost Pána prosme v dnech bez milostného Inutí.

Myslíci třtiny jinde, odjinud? Zástupy obracejí oči k nebi, ale nečekají odtud pomoc, jen vyrojení sobě podobných, s nimiž chtějí směřovat své kulinární a jiné zkušenosti, hvězd se dotazují, souhvězdí. Kudy ven z optických klamů, co vzlíná vzhůru hvězdnou spleť?

Z všech hlasů v jednom jeden: Kde jsi byl ty, když jsem stvořil Leviatana?

KRÁTKÉ SPOJENÍ

V noci jsem se probudil a slyšel snad anděly. Nebylo tomu tak, že bych je zaslechl ve spánku a probudil se z toho. Ne, žádný z Trůnů, žádný z Panstev ani žádná z Mocností neburácely do snu. Překotné dětské hlasy, které se překřikovaly, a z toho postupně rostla sílící melodie. Neohlušující, oslnivá. Třeba právě v některém ze vzdálených světů svůj běh uzavírá něco, co se podobá našemu slzavému údolí. Došlo ke krátkému spojení a vše je slyšet až ve mně? Nebo mám za chvíli zemřít a mně malovnému přichází naproti povzbudivé znamení? Chvilí jsem se vši silou držel okraje stolu, stejně jako se poražení chytali rohů oltáře. Když jsem otevřel okno, v přívalu se dovnitř vřínul ranní ptačí zpěv.

FOTO: BOHDAN HOLOMÍČEK

NOVÝ ROK

Nemá, co by (do)dal, mává plícemi. Šťastný a viselý.

•••

Hodiny s hlavou v sloup, neboli vidět se opět vlastním dnem.

MARIÁNSKÁ POUŤ

(Fotografie Jindřicha Štreita)

I. V kravině jsem měl nejraději chvíle, kdy zvířata už uléhala a přežvykovala a já jen vysypával chodbu vápnem.

Cestu, pout' k Matce Páně, začněme odsud, bez palmových ratolestí, v rukou se stvoły kukuřice.

II. Současný mudrcové pohrdají horizontální zbožností, raději nám předvádějí svá cvičení u vertikálních tyčí. Matko bez poskvrny hříchu počatá, Matko nanebevzatá, oroduj za nás.

A to i tehdy, jsme-li i my jako ti současní mudrcové.

SPOLU ZA SVOBODU

SAMETOVÁ REVOLUCE V MĚSTSKÝCH DIVADLECH PRAŽSKÝCH

Potřeba pospolitosti a touha po změně plnila hlediště Městských divadel pražských již od 22. listopadu 1989, kdy zaměstnanci vstoupili do stávků. Na místo původního programu probíhaly v divadlech ABC a Rokoko diskuzní večery mající podobu neformálních setkání diváků s divadelníky a osobnostmi veřejného života. Spontánní občanské debaty měly současně charakter živých novin, které informovaly o aktuálním dění a posilovaly vědomí společného cíle.

Umělecký soubor byl v divadle zpravidla přítomen po celý den a v jeho průběhu se rozdělovaly úkoly nebo plánovaly cesty do mimopražských oblastí, které byly stranou hlavnímu dění.

Bezprostředně po ukončení stávků se na programu divadla Rokoko objevily dva nové tituly glosující uplynulé události. Umělecká skupina vedená Rudolfem Pellarem a Janem Faltýnkem připravila pořad s názvem *Rokokokabaret* a režisérka Hana Kofránková přispěla literárně-scénickou koláží *Kdo je V. H.* o životě a tvorbě Václava Havla. Zatímco *Rokokokabaret* měl podobu politického kabaretu, *Kdo je V. H.* byla scénickou montáží zahrnující improvizované čtení z Havlových dopisů, esejí a jednoaktovky *Protest*. V pořadu

také zazněly písničky Jaroslava Hutky a Petra Lutky.

Oba pořady byly jakýmsi pokračováním diskuzních fór, kde si umělci společně s diváky vyměňovali prostřednictvím otevřených dialogů své zkušenosti získané během stávkových týdnů. Především titul *Kdo je V. H.* si získal mimořádnou popularitu a stal se součástí stálé programové nabídky divadla.

Ačkoli se Václav Havel revolučního dění v Městských divadlech pražských osobně neúčastnil, v jejich historii bychom jeho jméno našli. Po návratu z vojny totiž pracoval na přímělu Jana Wericha jako jevištní technik v divadle ABC, a ačkoli se jednalo pouze o jeden rok 1959/60, dle jeho slov to bylo období osudového setkání. „*Jsem přesvědčen, že ta sezona, po kterou jsem byl v ABC zaměstnán, definitivně rozhodla o tom, že jsem se dal na divadlo. Tam jsem pochopil a mohl ‚zevnitř‘ denně pozorovat, že divadlo nemusí být jen podnikem, ale že může být něčím víc.*“

JUSTINA KAŠPAROVÁ
autorka je archivářka Městských divadel
pražských

1, 2 – Diskuzní večer v divadle ABC

3 – Herec Marcel Vašínka s kolegy z divadla ABC. Na scéně je vidět známý inzerát – přání k narozeninám Václavu Havlovi alias Ferdinandu Vaňkovi (postavě z jeho hry *Audience*), který vyšel v *Rudém právu* v říjnu roku 1989 (*Kdo je V. H.*, premiéra 16. 12. 1989)

4 – Zpěvačka Ljuba Hermanová s Janem Faltýnkem na jevišti divadla Rokoko (*Rokokokabaret*, premiéra 16. 12. 1989)

5 – Během listopadu 1989 pobývala v Praze budoucí první porevoluční velvyslankyně USA v Československu a České republice Shirley Templeová. O dění v Československu se velmi zajímala již dříve a svoji diplomatickou úlohu sehrála ještě před koncem roku 1989, kdy se aktivně zapojila do revolučního dění. Během stávků navštívila také divadlo ABC, kde se zúčastnila diskuze s diváky

VŠECHNY FOTOGRAFIE POCHÁZÍ Z ARCHIVU MĚSTSKÝCH DIVADEL PRAŽSKÝCH. AUTOREM FOTOGAFIÍ (OBR. 1, 2, 4 A 5) JE MARTIN POŠ. U OBR. 3 NENÍ AUTOR UVEDEN. CITOVÁNO Z PUBLIKACE VÁCLAV HAVEL O DIVADLE, KNIHOVNA VÁCLAVA HAVLA, PRAHA 2012.

DEJTE ŠAŠKŮM ROLNÍČKY!

Většina čekala, že se něco stane už rok předtím – bylo přece osmičkové výročí. V pohybu byly události v Polsku i v Maďarsku, ale u nás stále nic, nehybnost. Že existuje čas a s ním dějiny, ovšem viselo tak říkajíc ve vzduchu již od srpna 1988, kdy si občané reálně-socialistického Československa demonstrací na Václavském náměstí připomněli „den hanby“ po devatenácti letech poprvé veřejně. Demontrace byla rozehnána policejními kordony a vodními děly, státně-stranická mediální mašinérie k tomu zapráskala svým dobře známým bičem, jenž zatím vždy spolehlivě odrazil občanů od dalších protestů. Čekalo se, co bude dál. Přišlo další výročí: 28. říjen. Tehdy si občané – opět násilně rozehnanou demonstrací – připomněli založení demokratického Československa. A čekalo se na další příležitost. Šlo jen o to, jestli lidé najdou odvahu konečně říct nahlas zprávu o císařových nových šatech.

KONEC NEHYBNOSTI?

Povzbuzení geopolitickými posuny ve světě a v Evropě, posílení třeba i Gándhího politickou filozofií, jež se (právě včas) zpřítomnila ve filmu Richarda Attenborougha, promítaném konečně i u nás, připomněli si občané na počátku roku 1989 dvacáté výročí Palachovy sebeoběti. Neklidný lednový týden, který v Praze v některých okamžicích získal podobu tvrdých pouličních střetů jednotek Veřejné bezpečnosti a Lidových milic s občanů, takzvaná „palachiáda“, ukázal, že těmi nejdůležitějšími, neaktivnějšími účastníky byli vedle disidentů mladí lidé – studenti. „Husákovci vnuci“ se jim také říkalo, generace zrozená v závěru „zlatých šedesátých“ a na počátku sedmdesátých let.

Některé psali petice, a dokonce jednu z nich nazvanou *Několik vět* podepsali také oblíbení herci a herečky, národní pěvci (až na některé nejnárodnější). Bylo z toho velké pobouření a zdálo se, že režim už nemůže zajistit ani to, aby v přímém televizním přenosu nezaznělo něco, co si dosud nikdo veřejně nedovolil říci. Třeba když Michal Kocáb na Děčínské kotvě vyjádřil svou touhu po svobodných volbách. Každý cítil, že něco přijde. Nemůže nepřijít, když se mocenský systém očividně hroutí.

DIVADLO A SAMETOVÁ REVOLUCE 1989

Zbývalo jenom jediný: aby už opravdu každý věděl, že „to začalo“, že „pukají ledy“.

Sotvakdo tehdy pochopitelně tušil, že to nakonec půjde rychle a nečekaně snadno. Ještě v týdnech počínajícího léta 1989, kdy režim naposledy zatroubil do útoku, neboť kromě disidentů a slavných osobností veřejného života petici podepsalo během krátké doby na deset tisíc občanů a do podzimu pak čtyřikrát více. Ještě po legendárním Jakešově červencovém vystoupení na Červeném Hrádku, které obveselilo celý národ a prokázalo naplno, co se o intelektuálních schopnostech Miloše Jakeše a celé mocenské elity dávno vědělo, ve však zdálo, že režim bud' připravuje zásadní úder proti opozici, a že tedy cesta ven z té kolektivní šlamastiky nebude snadná, anebo se něco už konečně stane.

O tom, jak bylo možné, že se režim zhroutil během deseti dnů, bylo vydáno nejedno pojednání, za všechny vzpomeňme *Proč tak snadno* (1991) sociologa Iva Možného. My naši stat' o sametové revoluci zacílíme k fenoménu *divadla a divadelníků* jako aktérů a vedle studentů hlavních činitelů této revoluční změny. A také k *teatralitě*, která se v těchto událostech projevila v pozoruhodné síle a četnosti.

REVOLUCE V SÁLECH DIVADEL

Revoluční události se spustily v Praze v pátek 17. listopadu. Došlo k tomu tak, že mnohatisícový zástup převážně vysokoškolských studentů – v euforii, že se podařilo zorganizovat na Albertově shromáždění nejen k uctění studentských obětí za nacistické hrůzovlády, ale také za lidská práva – se spontánně vydal do středu města. Studentů bylo kolem padesáti tisíc, když dorazili až na Národní třídu uzavřenou kordony policistů. Zpívalo se, volala se hesla, vše se zdálo být stejné jako předtím. Po varovném zásahu policie větší část demonstrantů odešla, ale i tak na Národní třídě zůstalo několik tisíc protestujících, kteří byli kolem osmé hodiny uzavřeni v těsném prostoru a následně zbiti. Byl to šok pro všechny. Krví zbrocená dlažba, desítky vyzutých bot, ztracených rukavic, čepic

i bund. Razance, s níž policie zakročila, vyrazila všem zúčastněným dech. Státní bezpečnost přitom dokonce sehrála morbidní *divadlo*, jehož hlavní roli vzal na sebe též „něžná“, a která se realizovala prostřednictvím politických projevů, tedy skrze rétoriku a symbolické akty v podobě novodobých „obřadů *sounáležitosti*“ (Václav Königsmark), bylo *jeviště* spřažené magickou silou veřejného dialogu s *hledištěm*. Na tom se dohodli divadelníci se studenty a zástupci disentu v sobotu odpoledne při setkání v pražském Realistickém divadle Zdeňka Nejedlého. A to začali téhož večera vyhlášovat na prknech dalších divadel, v Praze a od nedělního večera i v ostatních divadlech a městech.

Události nabraly rychlost. Co se dělo na Národní třídě, sledovali z oken Národního divadla populární bardi naší země, z nichž se někteří již za pár dní budou učit svou novou *rolí* revolucionářů. Jako by se tím měla naplnit tradiční obrozenecská vazba českého národně-emanipačního hnutí a (česky mluvícího) divadla, která se od konce 18. století rozvíjela s neobvyklou životodárnou silou a stala se jedním ze specifických znaků české nacionální sebeidentifikace. Bylo to právě divadlo a divadelníci, kdo na sebe opět vzal svůj díl odpovědnosti. Mít své divadlo ve svatém kruhu, to byla stále silná – a nejen kulturní – potřeba, která se brzy měla ukázat jako nově státotvorná. Je to i jeden z nejpůsobivějších znaků *sametové revoluce*, která se objevila v kontextu tohoto posttotalitního režimu, v němž „*degeneroval celý společenský život v čiré divadlo hrané všemi pro všechny*“ (Ivo Osolsobě).

Zásadní bylo, že ještě téhož pátečního večera několik studentů, kteří měli vesměs osobní vazby na divadelní tvůrce, vyjevilo pravdu o svém otřesném zážitku – právě v pražských divadlech. Vedle Divadla Na zábradlí a Realistického divadla Zdeňka Nejedlého (dnešního Švandova divadla na Smíchově), kde toho večera ještě nebyla přerušena představení, a svědectví se proto odehrála zatím neveřejně v zákulisí, se to v Junior klubu Na Chmelnici stalo okamžitě, když student brněnské filozofické fakulty Roman Ráček společně s dramaturgem Petrem Oszlým a inspicentkou Evou „Trudou“ Vidlařovou vystoupili po přestávce, ve druhé části „scénického časopisu“ *Rozrazil 1/88 – O demokracii*, s nímž v Praze hostovali tvůrci Divadla na provázku a HaDivadla, na jeviště a formou improvizovaného dialogu před zcela šokovaným sálem oznámili publiku, co se na Národní třídě zhruba před hodinou odehrálo. Tematika novodobých dějin a české povahy rozvíjená v podobě scénické koláže, v níž vedle veršů Viktora Dyka a hry *Zítřka to spustíme* Václava Havla (v utajení) zazněla slova o demokracii a o nesvobodě, ale také o korupci a zmaru všech hodnot, byla nečekaně obohacena o zcela živý „vstup“ z pražské ulice. A právě tento dramaturgický model měl se od této chvíle stát podnětem k *divácké katarzi* a brzy i k počátku očisty společenské.

Zpráva o událostech na Národní třídě se šířila všemi směry. Pražská divadla přestala hrát již v sobotu a přidávala se solidárně k vysokoškolským studentům, k jejich stávce, kterou vyhlásili posluchači DAMU a následně dalších fakult. *Studentská a divadelní stávka*, psalo se tenkrát na letáky. Tedy těch společenských sil ve státě, jejichž činnost (či nečinnost) měla převážně symbolický charakter, žádný fyzický a velmi zanedbatelný ekonomický dopad na hospodářství. Podstatou politického střetu bylo, že ho vedly děti, společně s rodiči. A proti rodičům,

častěji pak dědům. *Agorou* této revoluce, v jejímž průběhu již nedošlo k jedinému fyzickému střetu, a proto získala záhy přízvisko „sametová“ nebo též „něžná“, a která se realizovala prostřednictvím politických projevů, tedy skrze rétoriku a symbolické akty v podobě novodobých „obřadů *sounáležitosti*“ (Václav Königsmark), bylo *jeviště* spřažené magickou silou veřejného dialogu s *hledištěm*. Na tom se dohodli divadelníci se studenty a zástupci disentu v sobotu odpoledne při setkání v pražském Realistickém divadle Zdeňka Nejedlého. A to začali téhož večera vyhlášovat na prknech dalších divadel, v Praze a od nedělního večera i v ostatních divadlech a městech.

Stvrzeno to bylo v neděli 19. listopadu 1989 založením a vyhlášením *Občanského fóra* (OF), neformálního politického hnutí, v sále Činoherního klubu ve Smečkách (na Slovensku se za totéž brala *Veřejnost proti násilí* založená téhož dne v bratislavské Umělecké besedě). Na několik týdnů se střediskem politického života v zemi stal sál a příslušenství Laterny magiky, někdejšího legendárního Divadla Za branou v paláci Adria na Jungmannově náměstí, kde sídlil hlavní štáb OF. Studenti a divadelníci rozjeli své „spanilé jízdy“ po celé zemi, během pondělí a úterý se přidaly ke stávce všechny vysoké školy a všechna divadla. Tam, kde to nešlo rychle a hned, vyhlášovaly zakládající „stávkové výbory“ okupační stávku a zabíraly veřejné místnosti. Vše se ubíralo ke stávce generální, která byla svolána na následně pondělí 27. listopadu.

REVOLUCE JAKO KARNEVAL

Aktivita zúčastněných se upřela k tomu, aby byla prolomena dosavadní izolace zbytku společnosti od informací, od

medií – především televize, rozhlasu a tisku. Revoluce v těchto dnech měla podobu informační války, jejíž municí byly zejména provolání a petice, ale také písničky, happeningy, text-appealy, výstavy, zkrátka politický apel, ale také intelektuální zábava, jejichž autory a režiséry byli kreativní studenti s divadelníky. Ulice měst a záhy i městeček, obcí a vsí byly oblepeny plakáty a prohlášeními Občanského fóra, pražské arcibiskupské kapituly, SSM, Národní fronty, Československé strany lidové, Československé strany socialistické, pracovníků Prognostického ústavu ČSAV, svazu žen, místních sdružení dobrovolných hasičů, zahrádkářů i modelářů, zkrátka každého, kdo pocítil potřebu změny.

Někdo říkal, že to byla ta nejlepší hra Václava Havla, v níž byl národ vyzván, aby „hrál sám sebe“ (Jacques Rupnik), jiný trochu později za nejlepší absurdní Havlovu hru prohlásil teprve rozpad federace (Slavomír Ravik), v každém případě ale docela příznačným označením událostí byl „karneval revoluce“ (Padraic Kenney), jímž se dalo pěkně shrnout to, co v Československu následovalo po zvolání „*Dejte šaškům rolničky!*“ a co mělo (obojí) podobu čisté katarze: skrze prožití strachu a lítosti i skrze uvolněný smích. Na konci se stal přední a světově uznávaný dramatik prezidentem Československé republiky a řada divadelníků ministry, poslanci parlamentu a vlivními politickými poradci. Tomu, co jsme kolektivně prožili, dodnes říkáme sametová revoluce.

LIBOR VODIČKA

autor je teatrolog a vedoucí divadelního oddělení Národního muzea

FOTO: ARCHIV AUTORA

Pouliční umění v listopadu 1989

Demonstrace Letná
2019 byla největší
od roku 1989

FOTO: ZDENĚK VELEN

SVOBODA?

U PŘÍLEŽITOSTI TRICETILETÉHO
VÝROČÍ LISTOPADU 1989 JSME
O ZAMYŠLENÍ NAD FENOMÉNEM
SVOBODY POŽÁDALI SPISOVATELE,
NOVINÁŘE A PŘEDSTAVITELE GENERACE
ŠESTATŘICÁTNÍKŮ PAVLA ŠVANDU.

Padne-li vlídné slovo svoboda, věnujeme se dost často hlavně vzpomínkám na nesvobodu. Minulé století přineslo nadbytek zážitků, s nimiž se vyrovnáváme dodnes. Ale ve snaze konečně najít ty správné léčivé byliny na staré rány, nebo si také na popelu dávných spáleníšť trochu přihřát dnešní polévku, se občas podobáme těm příslovečným generálům, co by moc rádi aspoň dodatečně zvitčili v dávných bitvách. Stojí však psáno: Necht' mrtví pohřbívají své mrtvé. A je v tom hluboký postřeh o smyslu plynutí času života. Obsah a étos dneška si musíme vysloužit zde a nyní. Ale jak? Na praxi svobodné společnosti se zřejmě podílíme velmi rozličnými způsoby, což nás věčně mate. A některým starým receptům, například notorickým výzvám k jednotě, už prošla platnost.

Víme, že Bastilu lze ve vhodnou chvíli zbořit. U nás se to naposledy povedlo zhruba

za týden. Jakmile však skončila konfrontace, bylo nutno vymyslet a zkonstruovat různé záruky volnosti. A například nájemné bylo nutno platit i potom. Pokud bychom se v utopické naději snažili zbavit i všedního tlaku životních okolností, rozvrátili bychom zásadní podmínky společného soužití a pak běda nám. O všechny ty zisky, k nimž jsme se někdy prostříleli, jindy prodemonstrovali a prostávkovali, bychom postupně zas přišli. Po obecné anarchii pravidelně následuje despotie: v tom smyslu je poučení z dějin neúprosné.

Hodně práce na ochranu občanských svobod už tu bylo vykonáno. Nemá smysl házet ji do koše jen kvůli špatným náladám chvíle. Dnes je módou dost pomlouvat polistopadovou éru jako zavrženíhodnou divočinu. Zajisté, z hlediska josefínských byrokratů, kteří mají v české společnosti vždy

zaručen silný hlas, byla 90. léta nemravným dopuštěním. Vždyť se tu konala vyslovená rebelie bez náležitého dozoru právníků! Švejk by možná připomenul, že na nádražích a při převratech je vždycky hodně šizuňků. Avšak budoucnost, myslím si, věčně ocení i některé tehdejší politické vklady, z nichž žijí naše veřejné svobody dodnes. Vystavěly se, byť někdy kvapem, ústavní instituce, jež fungují na principu rovnováhy. Chvillemi lépe, chvílemi hůř, jako všechny lidské věci. Občanské svobody hlídá řád, který jsme si právě tehdy vybudovali, i když občas skoro po hmatu.

Museli jsme se vyrovnávat i s vlastními iluzemi. O parlamentní demokracii se po roce '89 tradovalo, že k vládě povolá „ty nejlepší z nás“. Dnes už lépe chápeme, že hlasovací lístky nevynesou mezi ministry „ty nejlepší“ ani náhodou. Silou a ústřední hodnotou svobodného politického provozu je spíše princip změny, záruka, že se v mocenských pozicích natrvalo neusadí ti nejhorší. Že bude docházet více méně pravidelně k obměně politické reprezentace. Že se nám vedle tradičních sil budou rodit i nové projekty a formace. Což se děje a zaručuje nám to systém různých voleb do různých orgánů. S možností svobodné volby změn stojíme a padáme jako demokraté, ať už se u volebních ureň řídíme pragmatickou rozvahou, nebo náladovými vrtochy. Vůči poctivosti našich volebních rituálů dosud nikdo nevznesl horší než drobné námítky.

Zato ve mně budí obavu, že se v poslední době objevuje pojem „veřejný zájem“, o němž kupodivu i některé významné hlasy tvrdí, že by mohl být nadřazován zákonným ustanovením. To je mně divné, protože si – možná příliš konzervativně – myslím, že veřejný zájem je naopak vystižen slovy zákona. O „lidové spravedlnosti“ nadřazené „prohnilé měšťácké zákonnosti“ přece křičeli nacisté a komunisté. Tak jak je to?

Nicméně ustavením demokratického státu, zaručujícího veřejné svobody, pro mě i pro tebe, všechno teprve začalo. Abych mohl užívat politických svobod, musím dosáhnout na svobodu aspoň občas i v sobě. A tady se rýsují problémy, s nimiž si už lámalo mozek mnoho chytrých lidí. Jsem zcela volný, nebo jsem ve své denní existenci podřízen ještě někomu jinému než sobě? Národu? Státu? Bohu? Genům? Bankám? Kalašnikovům? Illuminátům? Své vlastní vůli k moci? Nebo se mnou orá má touha po rozkoši? Což řešili už Nietzsche a Freud, a dávno před nimi pravil Herakleitos: „Vlastní povaha je člověku démonem.“ Jsem-li sem tam smýkáán svými chtěními a náladami, svými bohy a bůžky, k čemu jsou mně dobré politické svobody? Pak se pochopitelně cítím od rána do večera stísněn a nepochopen. Volební urna mě neosvobdí.

Ideologie minulého století nabídl řešení: od problémů lidského ega se osvobodíme, když se zbavíme privátu a psychicky se rozpustíme v kolektiv. Upřímně tomu věřili zejména mladí fašisté, nacisté i komunisté. Strašným omylem. I dnes lze pod efektním politickým radikalismem rozeznat dávno povědomá volání. Pojď s námi, zapomeň, co tě tíží! Můžeš se uchýlit k některé více nebo méně úzkoprsé, obvykle agresivně

puritánské ideologii. Nabídka je momentálně docela pestrá od černé a rudé až po ostře zelenou. Časem ale zjistíš, že za různými poučkami pronášenými rozhodným hlasem tváří v tvář praktickým problémům zeje většinou bezradnost. Svěříš se tedy svým instinktům a spustíš se po spádu biologického rozechvění. Jenže i naprostá sobecká bezostyšnost v intimitách je po čase zas jen maskou únavy. Ani ten, kdo věčně vegetuje ve vzrušení od šlehu k šlehu, rozhodně není svobodný, i když si třeba smí volně vybírat prezidenta. Liberální společnost zaručující lidská práva též produkuje bohatá pokušení. Nabízí se nám rozředění lidské osobnosti v tékavém mračením dynamických nálad a pobídek: upni oči na obrazovku a zbavíš se sám sebe.

Už Montaigne mnil, že nejobecnější vlastností člověka je různost. Jeden tedy vrostle do své existence jako strom do vhodné půdy, druhému však vždycky bude především vadit vlastní přerostlé ego, jemuž by byl těsný i Vladislavský sál. Svoboda by každému měla umožnit, aby si šel svou cestou, což je někdy těžké zaručit, když dnes žijeme celkem natěsnáni k sobě. A pak máme občas pocit, že se musíme ohnat loktem!

V praxi většinou lidsky volíme kompromisy. Přeje-li nám situace, chováme se trochu panovačně. A pak se zas požitkářsky lísáme k příležitostným slastem dne i noci. Jsme potom zmltání v drobných nebo drastičtějších zdravotních i právních komplikacích a odvykacích kúrách. Herakleitovi démoni většinou nabízejí hlavně pocit ublíženosti. Pak se občas v únavě zastavím, rozhlédnu se a vynesu silnou kartu: „Vždyť je to všechno absurdní!“ Ale hned zas zpoceně uháním dál.

Je tu i otázka, jak vlastně ve svobodě provozujeme naši kulturu, tedy obecně přístupný poklad projasněných myšlenek a hodnot a jasně zformulovaných lidských zkušeností. Jak fungují v našich životech literatura a umění? Umělcům svobodná společnost uznává a zaručuje důležité privilegium osobitých inspirací. Mají právo zneklidňovat a popírat. Výsledky umělecké praxe se ovšem někde jaksí sčítají a občas vyvstane dotaz, jsme-li také schopni dovést někoho k hlubině bezpečí. Nebo jsou dnešní tvůrci převážně jen hlasateli velkého houellebecqovského odmítání „lidských podmínek“?

Také se volně potkáváme s dobovou duchovní nabídkou, často v podobě takzvané „východní moudrosti“. Nebo se konfrontujeme s tajemným evangelijním výrokem: „Kdo si chce život zachovat, ztratí jej, kdo jej ztratí pro mě, zachová si ho.“ Kdo nám ho dnes vysvětlí?

Někdy se bojím, že zase propadáme starému komunistickému bludu, že „všechno je politika“. A skoro jsme zapomněli na jedno kouzelné slovíčko: odpuštění. A opravdu je jediným pramenem pravdy v této zemi policie?

Zásadní otázka po svobodě je spíše politicky nepolitická: jsem takový, jaký jsem, sobě přítelem, nebo nepřítelem, dárcem volnosti, nebo ztročením? Ctím svým životem bohy pravé, nebo falešné? Nejen ve Strakovce a na náměstích, ale také ve mně se zakládají důvody, pro něž se těším ze svobodného života, nebo propadám uctívání rozpínavých autoritářů.

PAVEL ŠVANDA

Na Letenské pláni se 23. 6. 2019 sešlo přibližně čtvrt milionu lidí, protestovali především proti premiérovi Andreji Babišovi

FOTO: ZDENĚK VELEN

LISTOPAD—PROSINEC 2019

TIPY

11

ČAPEK VĚRA MAŠKOVÁ, PAVEL KHEK
REŽIE: PAVEL KHEK

Inscenace sleduje poslední chvíle života Karla Čapka, který musí na sklonku života čelit zbabělosti, malosti a nenávisli národa, který tolik miloval a pro nějž tolik udělal.

Hra o zoufalém zápase dobrého a čestného člověka s přesilou, jež ho nakonec udolala jen o malou chvíli dřív, než se naplnily všechny katastrofy, před kterými varoval. Hra, která upozorňuje na paralely se současným děním, inscenovaná s vírou, že konec bude jiný.

ROKOKO 20. 11. 19.00
28. 11. 19.00
29. 11. 19.00

ŽEBRÁCKÁ OPERA VÁCLAV HAVEL
REŽIE: DAVID RADOK

„Žijeme ve světě, v němž každý nesmysl má vědeckou podobu a v němž žvanění nahrazuje řeč,“ napsal Václav Havel v dopise věnovaném Žebrácké opeře Alfrédu Radokovi před téměř padesáti lety. Co platilo tehdy, platí o to víc dnes. V jeho Žebrácké opeře jsou zloději morálně integrovaní, kurtizány čtou Descarta, zločin a zákon se bratrsky podpírají a zrada má erotický náboj. Slétněte na zem, zbavte se iluzí a svých abstraktních zásad, radí Peachum zloději Filchovi. Chlubit se svými čistými ručičkami a někde v závětrí si pěstovat své krásné zásady – to je hrozně snadné!

ABC 9. 11. 19.00
18. 11. 19.00

ABC

- 1 PÁ 19.00** L. Rosten **PAN KAPLAN MÁ TŘÍDU RÁD**
- 2 SO 14.00** **ZA ARCHITEKTUROU A HISTORIÍ DIVADLA ABC**
Odborná prohlídka
- 17.00** J. Janků, P. Svojtka **BEDŘICH SMETANA: THE GREATEST HITS** + *Prohlídka zákulisí*
- 3 NE 19.00** K. Huff **DEŠTIVÉ DNY** *Pronájem Divadlo Ungelt*
- 4 PO 19.00** J. Janků, P. Khek **TANČÍRNA 1918–2018**
- 5 ÚT 19.00** N. V. Gogol **REVIZOR**
- 6 ST 10.00** A. S. Puškin **EVŽEN ONĚGIN** *Pro školy*
- 19.00** W. Russell **SHIRLEY VALENTINE**
- 7 ČT 19.00** L. Rosten **PAN KAPLAN MÁ TŘÍDU RÁD**
- 8 PÁ 19.00** B. a A. Peasovi **PROČ MUŽI NEPOSLOUHAJÍ A ŽENY NEUMÍ ČÍST V MAPÁCH**
- 9 SO 15.00** V. Just **V+W V PALÁCI U NOVÁKŮ ANEB...** *Kronika MDP, na Malé scéně*
- 19.00** V. Havel **ŽEBRÁCKÁ OPERA** + *Lektorský úvod od 18.30 na Malé scéně*
- 10 NE 14.00** **HERECKÉ DUŠIČKY** *Komentovaná vycházka po hřbitovech, akce pro klub diváků První řada*
- 19.00** **SKLENĚNÝ STROP** *Pronájem Divadlo Ungelt*
- 11 PO 11.00** **HORNÍČEK 100** *Pro seniory, na Malé scéně*
- 12 ÚT 19.00** N. V. Gogol **REVIZOR** *Zadáno*
- 13 ST 19.00** V. Havel, J. Němec **HEART BEAT** *Literární matiné, na Malé scéně*
- 14 ČT 19.00** J. Janků, P. Khek **TANČÍRNA 1918–2018** *Zadáno*
- 15 PÁ 19.00** D. Mamet **LISTOPAD** + *Prohlídka zákulisí*
- 16 SO 17.00** T. Kushner **ANDĚLÉ V AMERICE** + *Lektorský úvod od 16.30 na Malé scéně, Noc divadel*
- 17 NE 19.00** **VLASTA REDL S KAPELOU** *Koncert*
- 18 PO 19.00** V. Havel **ŽEBRÁCKÁ OPERA** *Předplatné sk. V*
- 19 ÚT 19.00** B. a A. Peasovi **PROČ MUŽI NEPOSLOUHAJÍ A ŽENY NEUMÍ ČÍST V MAPÁCH**
- 20 ST 19.00** W. Russell **SHIRLEY VALENTINE** + *Prohlídka zákulisí*
- 21 ČT 19.00** T. Firth **HOLKY Z KALENDÁŘE** + *Prohlídka zákulisí*
- 19.30** S. Massini **FREUD ANEB VÝKLAD SNŮ** *Literární matiné, na Malé scéně*
- 22 PÁ 19.30** **AARON DIEHL TRIO** *Pronájem, Pražské jaro*
- 23 SO 17.00** N. V. Gogol **REVIZOR**
- 26 ÚT 19.00** R. Sonego, R. Giordano **VÍM, ŽE VÍŠ, ŽE VÍM...**
- 27 ST 19.00** **HORNÍČEK 100** *Literární matiné, na Malé scéně*
- 28 ČT 19.00** J. Janků, P. Svojtka **60'S ANEB ŠEDESÁTKY** *Zadáno*
- 29 PÁ 19.00** **DERNIÉRA** H. Galron **I♥MAMMA** *Pro předplatitele a členy První řady za 100 Kč*
- 30 SO 11.00** **HERECKÝ KURZ** *na Malé scéně*
- 18.00** T. Kushner **ANDĚLÉ V AMERICE** + *Lektorský úvod od 17.30 na Malé scéně*

ROKOKO

- 1 PÁ 19.00** D. Drábek **KANIBALKY: SOUMRAK SAMCŮ**
- 2 SO 19.00** Ch. Giudicelli **PREMIÉRA MLÁDÍ**
+ *Prohlídka zákulisí*
- 3 NE 19.00** **ŘEČI** *Pronájem Dobřichovická divadelní společnost*
- 4 PO 14.30** V. Mašková, P. Khek **ČAPEK** *Pro KMD*
- 5 ÚT 19.00** J. Havlíček **NEVIDITELNÝ**
- 6 ST 19.00** E. Albee **KDO SE BOJÍ VIRGINIE WOOLFOVÉ?**
- 7 ČT 19.00** J. Nvota **BEZ HANY (HOMMAGE À HEGEROVÁ)**
+ *Prohlídka zákulisí*
- 8 PÁ 19.00** J. Nvota **BEZ HANY (HOMMAGE À HEGEROVÁ)**
- 9 SO 17.00** J. Nvota **BEZ HANY (HOMMAGE À HEGEROVÁ)**
- 20.00** J. Nvota **BEZ HANY (HOMMAGE À HEGEROVÁ)**
- 11 PO 19.00** F. Zeller **OTEC**
- 12 ÚT 19.00** J. Pommerat **ZNOVUSJEDNOCENÍ KOREJÍ**
- 13 ST 19.00** E. Kishon **ODDACÍ LIST** + *Prohlídka zákulisí*
- 14 ČT 11.00** V. Mašková, P. Khek **ČAPEK** *Pro seniory*
- 15 PÁ 19.00** L. Nowra **NOC BLÁZNŮ**
- 16 SO 17.00** F. Zeller **OTEC** *Noc divadel*
- 18 PO 19.00** Ch. Giudicelli **PREMIÉRA MLÁDÍ**
- 19 ÚT 19.00** J. Pommerat **ZNOVUSJEDNOCENÍ KOREJÍ**
+ *Prohlídka zákulisí*
- 20 ST 19.00** V. Mašková, P. Khek **ČAPEK**
- 21 ČT 19.00** **DAROVAT JE UMĚNÍ, DĚKUJEME** *Koncert, zadáno*
- 22 PÁ 19.00** J. Nvota **BEZ HANY (HOMMAGE À HEGEROVÁ)**
- 23 SO 19.00** J. Havlíček **NEVIDITELNÝ**
- 24 NE 19.00** **ŘEČI** *Pronájem Dobřichovická divadelní společnost*
- 25 PO 19.00** F. M. Dostojevskij **IDIOT**
- 27 ST 19.00** K. Legátová **ŽELARY**
- 28 ČT 19.00** V. Mašková, P. Khek **ČAPEK**
- 29 PÁ 19.00** V. Mašková, P. Khek **ČAPEK**
- 30 SO 19.00** R. Gervais, S. Merchant **KANCL**

AKTUÁLNÍ INFORMACE
O PROGRAMU NALEZNETE NA
WWW.MESTSKADIVADLAPRAZKA.CZ
ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA

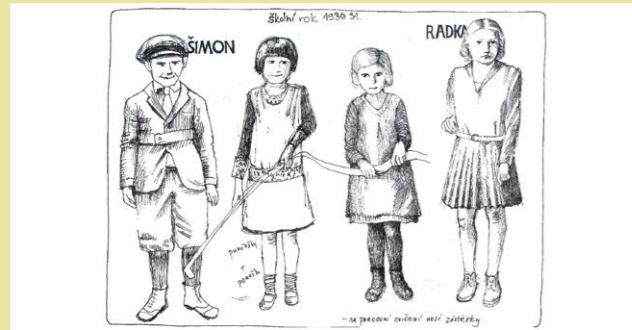
KOMEDIE

- 1 PÁ 19.30** D. Bowie, E. Walsh **LAZARUS**
- 2 SO 19.30** H. Ibsen **NEPŘÍTEL LIDU** *Lachende Bestien*
- 3 NE 19.30** **PRAŽSKÁ DERNIÉRA** P. Hůlová **STRUČNÉ DĚJINY HNUTÍ** *Koprodukce se státním divadlem Norimberk + Debata s tvůrci po představení*
- 5 ÚT 19.30** L. Ménard **NEŽ VŠE ZAČALO...**
Lenka Vagnerová & Company
- 6 ST 19.30** D. Bowie, E. Walsh **LAZARUS**
- 7 ČT 19.30** L. Vagnerová **AMAZONKY**
Lenka Vagnerová & Company
- 10 NE 19.30** D. Bowie, E. Walsh **LAZARUS**
- 11 PO 19.30** D. Záborský **KONZERVATIVEC**
- 12 ÚT 19.30** D. Bowie, E. Walsh **LAZARUS**
- 16 SO 17.00** **DIVADLO A REVOLUCE** *Vernisáž výstavy, Noc divadel*
- 18.00** **SAMETOVÁ DIVADLA** *Beseda s Liborem Vodičkou a Bárou Štěpánovou, Noc divadel*
- 19.30** F. Grillparzer **SLÁVA A PÁD KRÁLE OTAKARA**
Noc divadel
- 18 PO 19.30** podle N. Machiavelliho **VLADAŘ**
- 19 ÚT 18.00** O. Škrabal **ZJEVENÍ PUDLA** *Host Studio Rote, v herecké šatně*
- 20.00** O. Škrabal **ZJEVENÍ PUDLA** *Host Studio Rote, v herecké šatně*
- 22 PÁ 20.00** F. Grillparzer **SLÁVA A PÁD KRÁLE OTAKARA**
+ *Lektorský úvod od 19.30*
- 23 SO 17.00** **PREMIÉRA** Š. Olivětín **A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)**
- 24 NE 15.00** Š. Olivětín **A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)**
- 26 ÚT 20.00** **IDENTITA EVROPY** *Deutsches Nationaltheater Weimar, TAK Liechtenstein, Les Théâtres de la Ville de Luxembourg, Pražský divadelní festival německého jazyka*

TIPY

12

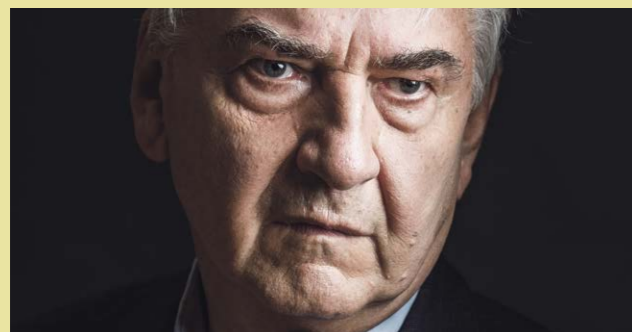
ABC

A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)
 ŠIMON OLIVĚTÍN
 REŽIE: MICHAELA HOMOLOVÁ

Je advent 1932 a před žáky čtvrté třídy Obecné školy ve Vodičkově ulici stane nová učitelka, slečna Vesna Májová. Pokroková kantorka si záhy získá přízeň svých svěřenců a rozhodne se s nimi nazkoušet adventní hru na vánoční besídku. Cesta k cíli ovšem nebude snadná, vždyť ani Marie s Josefem to neměli jednoduché, když cestovali do Betléma. A podobné útrapy sužují i Sárú Ackermannovou a Tondu Svobodu, kteří v adventní hře hrají Marii s Josefem a stejně jako oni putují zasněženou krajinou, jen to tedy není krajina izraelská, ale moderní, pulsující, zasněžená Praha třicátých let...

KOMEDIE 1. 12. 17.00
 8. 12. 17.00
 16. 12. 18.00
 23. 12. 10.30
 26. 12. 15.00

SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍČÍHO
 ARTHUR MILLER
 REŽIE: MICHAL DOČEKAL

Nejslavnější drama Arthura Millera oceněné Pulitzerovou cenou. Requiem za sen jednoho obyčejného člověka, který se probouzí z třeptivého snu do nemilosrdného rána reality. Který zjistí, že na sklonku života dosáhl jediného – pro všechny má větší cenu mrtvý než živý. V hlavních rolích v režii Michala Dočkal a Miroslav Donutil a Zuzana Kronerová.

ABC 13. 12. 19.00
 14. 12. 19.00
 16. 12. 19.00
 27. 12. 19.00

- 1 NE 10.00 ČESKÉ VÁNOCE J. LADY** Host Divadlo Lampion, zadáno
 15.00 ČESKÉ VÁNOCE J. LADY Host Divadlo Lampion
 18.00 ŠTĚDRÝ VEČER SLEČNY ZUZANKY Vánoční matiné, na Malé scéně
- 2 PO 19.00 R. Sonogo, R. Giordano VÍM, ŽE VÍŠ, ŽE VÍM...** Zadáno
- 3 ÚT 19.00 J. Janků, P. Khek TANČÍRNA 1918–2018**
- 4 ST 19.00 T. Firth HOLKY Z KALENDÁŘE**
- 5 ČT 19.00 J. Janků, P. Svojtka BEDŘICH SMETANA: THE GREATEST HITS**
- 7 SO 15.00 ŠTĚDRÝ VEČER SLEČNY ZUZANKY Vánoční matiné, na Malé scéně**
 19.00 L. Rosten PAN KAPLAN MÁ TŘÍDU RÁD
- 8 NE 15.00 VÁNOČNÍ KONCERT 2019 ORCHESTRU VÁCLAVA HYBŠE** Zadáno, pronájem
 19.00 VÁNOČNÍ KONCERT 2019 ORCHESTRU VÁCLAVA HYBŠE Zadáno, pronájem
- 9 PO 19.00 N. V. Gogol REVIZOR**
- 10 ÚT 19.00 V. Havel ŽEBRÁCKÁ OPERA**
- 11 ST 19.00 D. Mamet LISTOPAD**
- 12 ČT 19.00 W. Russell SHIRLEY VALENTINE**
- 13 PÁ 11.00 ŠTĚDRÝ VEČER SLEČNY ZUZANKY Vánoční matiné, na Malé scéně**
 19.00 PŘEDPREMIÉRA A. Miller SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍČÍHO
- 14 SO 19.00 PREMIÉRA A. Miller SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍČÍHO**
- 15 NE 14.00 CHOREA BOHEMICA** Pronájem
 18.00 CHOREA BOHEMICA Pronájem
- 16 PO 10.00 N. V. Gogol REVIZOR** Pro školy
 19.00 A. Miller SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍČÍHO + Po představení Vánoční setkání klubu diváků První řada, na Malé scéně
- 17 ÚT 10.00 J. Werich LAKOMÁ BARKA** Pro školy
 19.00 R. Sonogo, R. Giordano VÍM, ŽE VÍŠ, ŽE VÍM... + Prohlídka zákulisí
- 18 ST 19.00 J. Janků, P. Khek TANČÍRNA 1918–2018** Farma roku 2019, zadáno
- 19 ČT 10.00 A. S. Puškin EVŽEN ONĚGIN** Pro školy
 19.00 W. Russell SHIRLEY VALENTINE
- 20 PÁ 10.00 W. Shakespeare ROMEO A JULIE** Pro školy
 19.00 W. Shakespeare ROMEO A JULIE
- 21 SO 19.00 W. Russell SHIRLEY VALENTINE** + Prohlídka zákulisí
- 22 NE 19.00 I. Šebo VÁNOČNÍ ŠANSONOVÝ KONCERT, PROJEKT ŠANCE** Pronájem
- 27 PÁ 19.00 A. Miller SMRT OBCHODNÍHO CESTUJÍČÍHO** + Prohlídka zákulisí
- 28 SO 14.00 B. a A. Peasovi PROČ MUŽI NEPOSLOUHAJÍ A ŽENY NEUMÍ ČÍST V MAPÁCH**
 19.00 B. a A. Peasovi PROČ MUŽI NEPOSLOUHAJÍ A ŽENY NEUMÍ ČÍST V MAPÁCH + Prohlídka zákulisí
- 29 NE 19.00 M. Vačkář, O. Havelka ZLOČIN V POSÁZAVSKÉM PACIFIKU** Host Hot Jazz s.r.o.
- 30 PO 19.00 B. a A. Peasovi PROČ MUŽI NEPOSLOUHAJÍ A ŽENY NEUMÍ ČÍST V MAPÁCH**
- 31 ÚT 15.00 T. Firth HOLKY Z KALENDÁŘE**
 19.00 DERNIÉRA T. Firth HOLKY Z KALENDÁŘE

ROKOKO

KOMEDIE

- 2 PO 19.00 D. Drábek KANIBALKY: SOUMRAK SAMCŮ** + Prohlídka zákulisí
- 3 ÚT 19.00 E. Kishon ODDACÍ LIST**
- 4 ST 19.00 F. M. Dostojevskij IDIOT** Pro předplatitele a členy První řady za 100 Kč
- 5 ČT 19.00 V. Mašková, P. Khek ČAPEK**
- 6 PÁ 19.00 Ch. Giudicelli PREMIÉRA MLÁDÍ**
- 7 SO 17.00 J. Nvota BEZ HANY (HOMMAGE À HEGEROVÁ)**
 20.00 J. Nvota BEZ HANY (HOMMAGE À HEGEROVÁ)
- 9 PO 19.00 J. Havlíček NEVIDITELNÝ**
- 10 ÚT 19.00 E. Albee KDO SE BOJÍ VIRGINIE WOOLFOVÉ?**
- 11 ST 19.00 DERNIÉRA L. Nowra NOC BLÁZNŮ**
- 12 ČT 19.00 F. Zeller OTEC**
- 13 PÁ 11.00 E. Kishon ODDACÍ LIST** Pro seniory
 20.00 J. Pommerat ZNOVUSJEDNOCENÍ KOREJÍ + Prohlídka zákulisí
- 14 SO 17.00 Ch. Giudicelli PREMIÉRA MLÁDÍ**
- 16 PO 19.00 R. Gervais, S. Merchant KANCL**
- 18 ST 10.00 K. Legátová ŽELARY** Pro školy
- 19 ČT 19.00 D. Drábek KANIBALKY: SOUMRAK SAMCŮ** + Prohlídka zákulisí
- 20 PÁ 19.00 D. Drábek KANIBALKY: SOUMRAK SAMCŮ**
- 21 SO 17.00 E. Kishon ODDACÍ LIST**
- 26 ČT 17.00 V. Mašková, P. Khek ČAPEK**
- 27 PÁ 19.00 R. Gervais, S. Merchant KANCL**
- 28 SO 17.00 J. Nvota BEZ HANY (HOMMAGE À HEGEROVÁ)**
 20.00 J. Nvota BEZ HANY (HOMMAGE À HEGEROVÁ) + Prohlídka zákulisí
- 30 PO 19.00 F. Zeller OTEC**
- 31 ÚT 14.00 R. Gervais, S. Merchant KANCL**

AKTUÁLNÍ INFORMACE
 O PROGRAMU NALEZNETE NA
 WWW.MESTSKADIVADLAPRAZSKA.CZ
 ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA

- 1 NE 14.00 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)**
 17.00 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)
- 7 SO 19.30 PREMIÉRA L. Vagnerová PANOPTIKUM**
 Lenka Vagnerová & Company
- 8 NE 14.00 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)**
 17.00 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)
- 9 PO 9.00 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)**
 Pro školy
 11.00 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)
 Pro školy
 19.30 H. Ibsen NEPŘÍTEL LIDU Lachende Bestien
- 10 ÚT 10.00 H. Ibsen NEPŘÍTEL LIDU Lachende Bestien, pro školy**
 20.00 F. Grillparzer SLÁVA A PÁD KRÁLE OTAKARA + Lektorský úvod od 19.30
- 11 ST 18.00 VÁNOČNÍ TANEČNÍ SCÉNA** Host Konzervatoř – gymnázium, Taneční centrum Praha
 9.00 JAK SE DĚLÁ TANEČNÍK Pro školy, host Konzervatoř – gymnázium, Taneční centrum Praha
- 12 ČT 9.00 JAK SE DĚLÁ TANEČNÍK** Pro školy, host Konzervatoř – gymnázium, Taneční centrum Praha
 18.00 VÁNOČNÍ TANEČNÍ SCÉNA Host Konzervatoř – gymnázium, Taneční centrum Praha
- 13 PÁ 9.00 STVOŘENÍ TANCE** Pro školy, host Konzervatoř – gymnázium, Taneční centrum Praha
 18.00 VÁNOČNÍ TANEČNÍ SCÉNA Host Konzervatoř – gymnázium, Taneční centrum Praha

VÁNOČNÍ FESTIVAL

- 14 SO 11.00 J. Folvarčnický JAK ŠEL JEŽÍŠEK DO SVĚTA**
 Ústav úžasu + dílna dopis Ježíškovi
 15.00 J. Svoboda OVEČKA BETLÉMSKÁ Damúza
 17.00 T. Běhal, T. Podrazil UKRADENÉ VÁNOCE Toy Machine
 19.30 PÍSNĚ, ŠANSONY A DALŠÍ HARAMPÁDÍ
 Koncert Ondřeje Rumla
- 15 NE 14.00 D. Bouzková, B. Čechová NEDOPEČENÝ KOLÁČEK**
 Loutky bez hranic + cukrářská dílna
 16.00 D. Wood O PERNÍČKOVÍ Horácké divadlo Jihlava
- 16 PO 9.00 podle N. Machiavelliho VLADAŘ** Pro školy
 18.00 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)
- 17 ÚT 9.00 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)**
 Pro školy
 11.00 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)
 Pro školy
 19.30 D. Zábranský KONZERVATEC
- 18 ST 19.30 L. Vagnerová PANOPTIKUM**
 Lenka Vagnerová & Company
- 19 ČT 20.00 D. Bowie, E. Walsh LAZARUS**
- 20 PÁ 18.00 V ZEMI OBRŮ** Host Taneční studio Emotion
 11.00 V ZEMI OBRŮ Host Taneční studio Emotion
 14.00 V ZEMI OBRŮ Host Taneční studio Emotion
 17.00 V ZEMI OBRŮ Host Taneční studio Emotion
- 22 NE 17.30 L. Vagnerová LEŠANSKÉ JESLIČKY**
 Lenka Vagnerová & Company
- 23 PO 10.30 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)**
- 26 ČT 15.00 Š. Olivětín A OSEL NA NĚJ FUNĚL (VÁNOČNÍ PŘÍBĚH)**
- 29 NE 19.30 D. Bowie, E. Walsh LAZARUS**
- 31 ÚT 18.00 D. Bowie, E. Walsh LAZARUS**

DAVID MAREK (*1965)

Scénografií vystudoval u prof. Jana Duška a prof. Alberta Pražáka na pražské DAMU. Významné bylo období spolupráce s Michalem Dočkalem v divadle Komedie (1994–2002), navrhl scény k inscenacím *Král Lear*, *Tři sestry* či *Sen noci svatojánské*, od roku 2002 s ním tvořil v Národním divadle (*Lakomec* a *Richard III.* ve Stavovském divadle, *Čekání na Godotu* na Nové scéně). Dlouhodobě spolupracuje také s režisérkou Hanou Burešovou, v Divadle v Dlouhé vytvořil scénografie pro její inscenace *Romeo, Julie a tma*, *Lucerna*, *Faidra*, *Lhář* a další. Připravil několik výprav pro Gerhart-Hauptmann-Theater Görlitz-Zittau GmbH. Jeho práce byly zastoupeny na výstavách v Čechách i zahraničí (Pražské Quadriennale, Život umělce – Dillí, Indie, Spojené státy). Je spoluvlastníkem architektonického studia *DL studio s.r.o.*, které navrhlo interiér současné kavárny divadla Komedie a centrální pokladnu Městských divadel pražských. Je autorem scény pro inscenaci *Smrt obchodního cestujícího*, která bude mít premiéru v prosinci v divadle ABC.

FOTO: LUCIE KASTNEROVÁ

VÝBĚR NENÍ ANALÝZOU MÝCH VZORŮ A INSPIRACÍ NEBO POJMENOVÁNÍM MÉHO SMĚŘOVÁNÍ. JSOU TO INTENZIVNÍ ZÁŽITKY A VZPOMÍNKY, KTERÉ MNE TAK SILNĚ ZASÁHLY, ŽE SE K NIM VRÁCÍM JAKO K NEMĚNNÝM JISTOTÁM. MNOHOKRÁT JSEM ZMĚNIL SVŮJ PŘÍSTUP K PRÁCI A POHLED NA SCÉNOGRAFII, ALE ZÁKLADY JIŽ NEZMĚNÍM.

FILM MILOŠE FORMANA *HAIR*

Moji první intenzivní vzpomínku spojenou s dospíváním v komunismu mi připravil Miloš Forman. Český režisér v emigraci, zakázané filmy, cesta se spacákem stopem do Budapešti, spaní na Margitsziget pod mostem Margit híd, denně třikrát v kině. *Vlasy* jsme viděli čtyřikrát. Bylo mi 16 let, zažíval jsem své beatnické období a vracel jsem se přesvědčen, že svoboda bude to nejdůležitější v mém budoucím životě. Film, kterým se dobjím. Ovlivnil zásadně můj postoj ke světu. To se již nezmění. Zároveň jsem pochopil, jak je důležité mít dobré spolupracovníky.

Miloš Forman a Treat Williams
FOTO: ARCHIV AUTORAFEDERICO FELLINI: *AMARCORD*

Magický film. S Formanem jsem poznal svobodu a s Fellinim okouzlení filmem a filmovými obrazy. Návštěvy filmového klubu byly dobrodružstvím, při kterém jsem poznával nové světy. Také jsem objevil Felliniho kresby, díky nimž jsem začal chápat, že nějaká scénografie vůbec existuje.

Kresba
Federica
Felliniho

MARCEL DUCHAMP

Po mnohaletém spořádaném navštěvování lidové školy umění jsem náhle potkal radost z tvoření. Nic nemusí být tak vážné, jak se tváří. I výtvarné umění může být veselé a osvobozující. Toto osvobozující nadšení z Duchampa, Tinguelyho, Kleina mne nakonec definitivně vytrhlo ze studia matematiky.

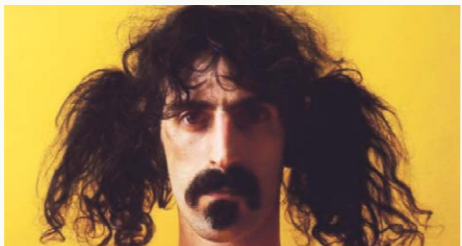
Marcel
Duchamp,
Bicycle WheelFOTO: ARCHIV
AUTORATADEUSZ KANTOR: *UMARŁA KLASA*

K tomuto divadelnímu dílu mám zvláštní vztah. Nikdy jsem je neviděl živě. Znáám je ze záznamů a z fotografií. Přesto mě dlouhou dobu inspirovalo, dráždilo mou imaginaci. Obřad, který rozvrátil mé tehdejší představy o divadelním představení. Celé studium jsem se snažil vyrovnat se s ním.

Tadeusz
Kantor režisuje
Mrtvou tříduFOTO: WŁODZIMIERZ
WASYLUK

FRANK ZAPPA

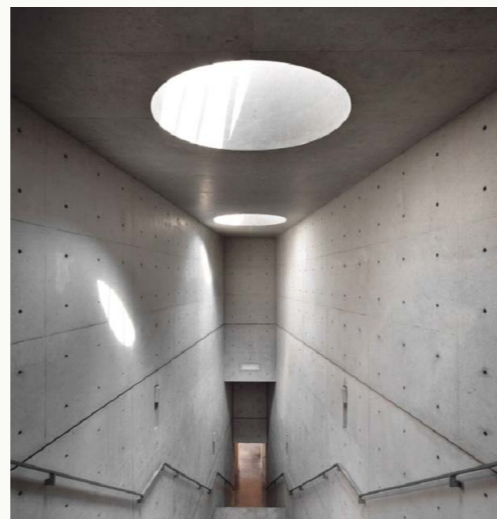
Nenechat nikoho v klidu, bořit, překvapovat a měnit. Nenechat se dojímat. Neprodávat se. Kéž bych vždy dokázal k tomu najít dost energie. Při návštěvách Jazzové sekce jsem o tom byl samozřejmě přesvědčený. Frank Zappa byl pro mne výzva to nevzdávat.

FOTO: JERRY
SCHATZBERG

Zpětně jsem sám překvapen, že vše podstatné jsem potkal poměrně dávno a patřím tedy do minulé doby. Je ale asi logické, že vše, co nás formuje, se odehraje na počátku. A zároveň mám tyto obrazy pravděpodobně společné s deskami mých kolegů.

ARCHITEKTURA

Teprve později jsem objevil svět architektury. Nebudu jmenovat jednoho architekta, ale fascinují mě tvůrci jako Tadao Ando, Peter Zumthor, Álvaro Siza Vieira a další. Překvapivé řešení prostoru. Jednoduché tvary a bohatá výpověď. Práce se světlem. Je velké dobrodružství objevovat stále nové architektky a nová díla.

Tadao Ando, Fabrica Research Centre
FOTO: KARINA CASTRO

VČELA KRAŇSKÁ

Poslední obraz, kterým uzavírám výběr, je včela kraňská. Ta si mě našla poměrně nedávno a docela mě ovládla. Doufám, že tím definitivně neodcházím do minulosti.

NOTINO

**Nejširší výběr
parfémů a kosmetiky
vždy za skvělou cenu**

Vyberte si z nejšířší nabídky parfémů a kosmetiky na internetu. Máme 55 000 produktů od 1 150 světových i lokálních značek skladem.

notino.cz

24. Pražský divadelní festival německého jazyka
24. Prager Theaterfestival deutscher Sprache
Představení jsou tlumočena do češtiny

theater.cz **MACHT
OHNMACHT
16.11–3.12
2019 MOC
BEZMOC**

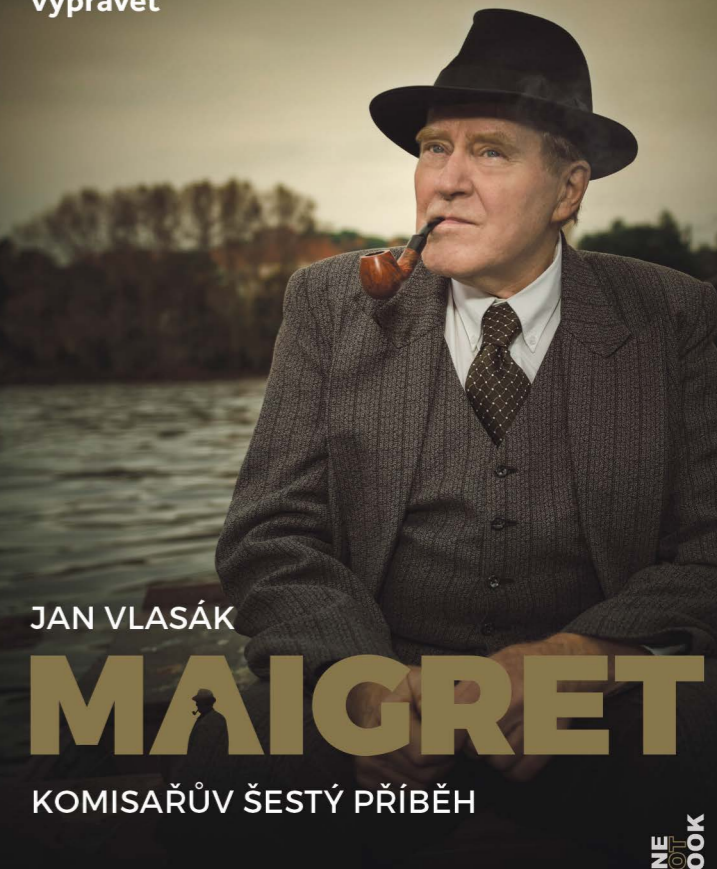
DVOJÍ RADOST
S HELLO BANK!

Již 8. rokem podporujeme
Městská divadla pražská a přispíváme
tak i k Vaším radostem...

www.hellobank.czHello bank! by Cetelem je obchodní značkou
banky BNP Paribas Personal Finance.

Příběhy, které si
chcete nechat
vyprávět

▶ AUDIOKNIHA

www.onehotbook.czONE
HOT
BOOK

DIVADLO A REVOLUCE

VÝSTAVA PROBÍHÁ OD 17. LISTOPADU 2019
DO 17. LEDNA 2020 V DIVADLE KOMEDIE

VÝSTAVOU CHCEME PŘIPOMENOUT ÚLOHU KULTURY PŘI FORMOVÁNÍ DEMOKRATICKÉ OPOZICE V OBDOBÍ PŘED ROKEM 1989 A ZEJMÉNA PAK DIVADEL BĚHEM SAMETOVÉ REVOLUCE. UDÁLOSTI VYSOKÉ POLITIKY SE Z JEVIŠŤ POD POZLACENÝMI PORTÁLY, ZKUŠEBEN A ZAKOUŘENÝCH ŠATEN ZÁHY PŘENESLY JINAM, ROLE DIVADLA PROTO ZŮSTÁVÁ DNES TROCHU OPOMENUTA. PODSTATOU REVOLUCE JE PŘITOM POHYB V CELÉ SPOLEČNOSTI – POHYB, KTERÝ V LISTOPADU 1989 ROZPOUTALI DIVADELNÍCI A STUDENTI.

VÝSTAVA PŘEDSTAVUJE VÝBĚROVÝ PRŮŘEZ SCÉNAMI, KUDY SE REVOLUCE V LISTOPADOVÝCH A PROSINCOVÝCH DNECH ROKU 1989 UBÍRALA, A TO NA OSE PLZEŇ, PRAHA, ÚSTÍ NAD LABEM, BRNO, OLOMOUC, OSTRAVA. DOPLŇUJÍ JI DOBOVÉ ARTEFAKTY, PLAKÁTY, DOKUMENTY A PŘEDEVŠÍM OBRAZ PETRA NIKLA. JEHO DÍLO *NAROZENÍ KOČKY* POCHÁZÍ Z ROKU 1987, KDY TAKÉ VZNIKLA SKUPINA TVRDOHLAVÍ, KTEROU ZALOŽIL S FRANTIŠKEM SKÁLOU, ČESTMÍREM SUŠKOU, JAROSLAVEM RÓNOU, JIŘÍM DAVIDEM, ZDEŇKEM LHOTSKÝM, STANISLAVEM DIVÍŠEM, MICHALEM GABRIELEM, STEFANEM MILKOVEM A VÁCLAVEM MARHOULEM. TUTO SKUPINU MŮŽEME CHÁPAT JAKO UMĚLECKOU PŘEDZVĚST UVOLŇUJÍCÍHO SE OVZDUŠÍ.

VERNISÁŽ SE BUDE KONAT 16. LISTOPADU 2019 OD 17.00 V DIVADLE KOMEDIE. POTÉ BUDE NÁSLEDOVAT DEBATA O TEATRALITĚ REVOLUCE S LIBOREM VODIČKOU A BÁROU ŠTĚPÁNOVOU.

VÝSTAVA VZNIKLA VE SPOLUPRÁCI INSTITUTU UMĚNÍ – DIVADELNÍHO ÚSTAVU A MĚSTSKÝCH DIVADEL PRAŽSKÝCH, EXPONÁTY VE VITRÍNÁCH SHROMÁŽDIL A ZAPŮJČIL LIBOR VODIČKA A OBRAZ V KAVÁRNĚ AUTOR PETR NIKL.

LENKA DOMBROVSKÁ

programová kurátorka divadla Komédie

PETR NIKL
NAROZENÍ KOČKY

OLEJ NA SOLOLITU
1987

PETR NIKL se narodil 8. listopadu 1960 ve Zlíně. Je malíř, hudebník, spisovatel, ilustrátor, fotograf a divadelník. Byl členem již zaniklé umělecké skupiny Tvrdohlaví. Roku 1995 mu byla udělena Cena Jindřicha Chaloupeckého. Vydává autorské knihy – *Pohádka o rybitince*, *O rybabě a mořské duši*, *Záhádky*, *Jěličovítí*, *Blázníček*, *Divňáci z Njújorku* a další. Za knihu *Záhádky* získal v roce 2008 ocenění Magnesia Litera v kategoriích Kniha roku a Kniha pro děti a mládež. Se skupinou Lakomé Barky vydal desky *Nebojím se smrtihlava* a *Přesletec*. V roce 2016 vydal album *Vosa*. Je autorem mnoha divadelních performancí, barevný melodram *Žlutá tma* (prem. 2018) můžete vidět v Divadle Archa.